

Strah od kriminaliteta i religioznost

Ercegovac, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:145486>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-12-05**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Strah od kriminaliteta i religioznost

Ime i prezime studentice:

Mia Ercegovac

Zagreb, rujan, 2014.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Strah od kriminaliteta i religioznost

Ime i prezime studentice:

Mia Ercegovac

Ime i prezime mentorice:

prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Zagreb, rujan, 2014.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad Strah od kriminaliteta i religioznost te da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Mia Ercegovac

Mjesto i datum: Zagreb, 12.09.2014.

SAŽETAK

Naslov rada: Strah od kriminaliteta i religioznost

Autorica: Mia Ercegovac

Mentorica: prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Program/modul: Socijalna pedagogija, modul odrasli

Mnogim je prethodnim istraživanjima i saznanjima dokazano kako strah od kriminaliteta i religioznost imaju značajan utjecaj na ljudske živote. Iako bitni pojmovi, rijetko su istraživani zajedno s ciljem otkrivanja međusobne povezanosti.

Cilj ovog rada bilo je istraživanje povezanosti emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti na uzorku 379 punoljetnih građana urbanih područja grada Zagreba. Dobiveni rezultati pokazali su kako ne postoji statistički značajna povezanost između emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti.

Pojam straha od kriminaliteta uvijek otvara brojna nova pitanja koja se mogu odgovoriti samo daljnjim istraživanjima.

Ključne riječi: strah od kriminaliteta, religioznost, emocionalna komponenta, kognitivna komponenta, bihevioralna komponenta

SUMMARY

Title of the paper: Fear of criminality and religiosity

Author: Mia Ercegovac

Mentor: prof. PhD Irma Kovčo Vukadin

Program/module: Socijal pedagogy, module adults

A great deal of previous research and findings have proven that the fear of criminality and religiosity have a significant impact on human lives. Although important concepts, they have rarely been researched in unison with the objective of finding a mutual connection.

The aim of this paper was to explore the connection between the emotional, cognitive and behavioural component of fear of criminality and religiosity on the sample of 379 citizens of full age from the urban areas of the city of Zagreb. The results obtained show there was no statistically significant association between religiosity and three components of the fear of criminality: the emotional, the cognitive and the behavioural component.

The concept of fear of criminality always poses numerous new questions that can be only answered by further research.

Key words: fear of criminality, religiosity, emotional component, cognitive component, behavioural component

Sadržaj

1. UVOD	7
2. DEFINIRANJE STRAHA OD KRIMINALITETA	8
3. MJERENJE STRAHA OD KRIMINALITETA	10
4. MODELI STRAHA OD KRIMINALITETA	13
4.1. Model socijalne kontrole	13
4.2. Model ranjivosti.....	13
4.3. Model viktimiziranosti	14
4.4. Ekološki model.....	15
5. TRODIMENZIONALNI KONCEPT STRAHA OD KRIMINALITETA	16
5.1. Emocionalna dimenzija: osjećaj (ne)sigurnosti	17
5.1.1. Mjerenje osjećaja (ne)sigurnosti.....	18
5.2. Kognitivna dimenzija: percepcija viktimizacije	19
5.2.1. Mjerenje percepcije viktimizacije	19
5.3. Bihevioralna dimenzija: samozaštitna i izbjegavajuća ponašanja	20
6. POSLJEDICE STRAHA OD KRIMINALITETA.....	21
7. RELIGIJA I RELIGIOZNOST	22
7.1. Mjerenje religioznosti.....	24
7.2. Nedostatci upitnika religioznosti	25
7.3. Religioznost i kriminalitet	25
8. STRAH OD KRIMINALITETA I RELIGIOZNOST	26
9. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA	32
9.1. Ciljevi, problem i hipoteze istraživanja	32
9.1.1. Ciljevi	32
9.1.2. Problemi	32
9.1.3. Hipoteze	32
9.2. Metode istraživanja	33
9.2.1. Način provođenja istraživanja	33
9.2.2. Uzorak ispitanika.....	34
9.2.3. Instrumentarij	35
9.2.4. Uzorak varijabli.....	35
9.3. Rezultati	37
9.3.1. Emocionalna komponenta straha od kriminaliteta	37
9.3.2. Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta.....	37

9.3.3. Bihevioralna komponenta straha od kriminaliteta	38
9.3.4. Religioznost	40
9.3.5. Povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti	41
9.3.6. Povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti	42
9.3.7. Povezanost bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti	43
9.3.8. Indeksne varijable	44
9.4. Rasprava	44
10. ZAKLJUČAK	46
11. LITERATURA	47

1. UVOD

U današnjem je društvu svima poznat pojam kriminaliteta. Ljudi su često uvjereni kako su sve više ugroženi te kako je kriminalitet u stalnom porastu. Kriminalne aktivnosti zaokupljaju veliku pažnju javnosti. Jedan od razloga tome jest značajno isticanje i naglašavanje kriminala u medijima. No, bez obzira na medije, kaznena su djela sama po sebi zanimljivi događaji. Ona potiču preispitivanje spoznaja o ljudskoj prirodi, izvorima ljudske motivacije, sposobnosti države da održi socijalni red te (ne)prisustvu pravde u ljudskim poslovima. Također, postoji još jedan razlog zašto javnost zanima kriminal. Kaznena djela su konstantni podsjetnici kako svijet nije sigurno mjesto te kako opasnost može doći bilo kada i bilo gdje.

Prosudjujući po pažnji koju je dobio kod kriminologa, strah od kriminaliteta povezan je s posljedicama kriminaliteta s kojima se javnost susreće. Nijedno od velikih imena kriminologije 19.-og stoljeća pojmu straha od kriminaliteta nije pridalo previše pažnje. Ta se situacija promijenila u drugoj polovici 20. stoljeća. Naime, mnogi su istraživači primjetili kako je strah direktno proporcionalan objektivnom riziku te su pretpostavili kako su strategije kontrole kriminala ujedno i one za kontrolu straha od kriminaliteta. Predsjednik „Commission on Law Enforcement and Administration of Justice“ u SAD-u je izjavio kako je najštetnija posljedica nasilnog kriminaliteta strah i kako on ne smije biti podcijenjen (1967; prema Warr, 2000). Ta je izjava promijenila način na koji su kriminolozi razmišljali o posljedicama kriminaliteta te je imala značajan utjecaj na istraživanja u nadolazećim godinama. Kako bi u potpunosti razumjeli socijalne posljedice kriminaliteta, istraživači su shvatili da uz one koji su bili viktimizirani, moraju uključiti i one u doticaju s indirektnom viktimizacijom. Ubrzo su zaključili kako je strah od kriminaliteta zastupljen više od samog kriminaliteta te kako ljudi na njega reagiraju samozaštitničkim ponašanjem koje je na neki način postalo normativno i sastavni dio ljudske kulture.

Cilj ovog rada jest ispitivanje emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta građana urbanih područja grada Zagreba te utvrđivanje njihove povezanosti s religioznošću istih.

2. DEFINIRANJE STRAHA OD KRIMINALITETA

Unatoč mnogim pokušajima i raznim debatama, istraživači se još uvijek nisu uspjeli dogovoriti oko jedinstvene definicije straha od kriminaliteta. Kroz godine, strah od kriminaliteta bio je izjednačavan s različitim emocionalnim stanjima, percepcijom ili stavovima. To je, između ostalog, uključivalo i nepovjerenje prema drugima, strah od stranaca, percipirani rizik, anksioznost, zabrinutost oko uništavanja susjedstva i sl. Ferraro i LaGrange (1987; prema Warr, 2000) strah od kriminaliteta definirali su kao „negativnu emocionalnu reakciju prouzrokovanu kriminalom ili simbolima povezanim s kriminalom. U takvom obliku, strah od kriminaliteta bilo je teško razlikovati od drugih emocionalnih stanja. Mnogo neslaganja oko pojma straha od kriminaliteta proizlazi iz neuspješnosti razlikovanja percepcije, kognicije i emocija. Unatoč nekim tvrdnjama, strah nije percepcija okoline već reakcija individue na percipiranu okolinu. Iako može proizaći iz kognitivnog procesuiranja, strah nije uvjerenje ili stav, već emocija. Kriminolozi u osnovi nastoje razlikovati strah od kriminaliteta od ostalih strahova, ali nema dokaza da se razlikuju. Jedina razlika je objekt straha. Jedan od učestalih razloga neuspješnosti dogovora istraživača oko jedinstvene definicije straha od kriminaliteta jest njegovo izjednačavanje s percipiranim rizikom. Percipirani rizik svojevrsna je posljedica straha od kriminaliteta i ta se dva pojma ne bi trebala izjednačavati (Warr, 2000). Strah od kriminaliteta može biti okarakteriziran mnogim svojstvima poput intenziteta, prevalencije, trajanja među pojedincima i socijalnim jedinicama (zajednice, gradovi) i sl. Kada se pojedinci suoče s opasnim okruženjem mogu se bojati za svoju sigurnost ili sigurnost osoba za koje mare. Dakle, možemo razlikovati osobni strah i altruistički strah.

Ono što može okarakterizirati strah od kriminaliteta jest činjenica da ne postoji njegova jedinstvena definicija. Razlog tome možemo pronaći u navodu kako strah od kriminaliteta ovisi o karakteristikama vremena i mjesta te percepciji znanstvenika u danom vremenu (Vanderveen, 2006; prema Huđek, 2011). U mnogo se navrata strah od kriminaliteta izjednačavao s različitim stavovima, percepcijama ili emocionalnim stanjima. Jedan od razloga javljanja straha od kriminaliteta jest mistificiranost kriminaliteta kao pojave. Naime, nije riječ o nepostojanju dovoljne količine znanja o kriminalitetu, već neuspjehu istraživača u predstavljanju razumljive i logične verzije čimbenika kriminaliteta kao pojave (Warr, 2000; prema Doležal, 2009). Strah od kriminaliteta je pojam složen od multidisciplinarnih termina. Jedan od načina na koji ga je moguće definirati je kao doživljaj pojedinca ili skupine koji predstavlja vjerovanje, percepciju ili emocije u odnosu prema kriminalitetu ili javnom redu, a

ima negativan učinak na njegove osjećaje, razmišljanje ili ponašanje te kvalitetu života (Glasnović Gjoni, 2006).

Pojam straha od kriminaliteta kroz povijest se gledao iz mnogo različitih perspektiva i pristupalo mu se kroz mnogo različitih pristupa, tako da je on rezultat mnogih sadržaja i osobnih afiniteta istraživača. Ono što je bitno jest razlikovati stanje straha od drugih stanja primjerice tjeskobe ili panike. S psihološkog stajališta, strah se neće pojaviti ukoliko nisu zadovoljena tri uvjeta: a) individualna percepcija ljutnje, b) odgovarajuće afektivno iskustvo i c) odgovarajući motiv odnosno inicijativa (Gabriel i Grave, 2003; prema Huđek, 2011). Kroz psihološki koncept straha pokušava se odgovoriti na pitanja koja situacijska ili osobna iskustva postaju iskustva straha, pod kojim se okolnostima taj strah povećava i kako on utječe na percepciju situacije prijetećom. Vanderveen (2008; prema Huđek, 2011) navodi kako svodenje cijelog kompleksnog pojma straha od kriminaliteta na dijelove, koji se istražuju i tumače zasebno, dovodi do netočnih zaključaka. On smatra kako se trebaju konceptualizirati elementi straha od kriminaliteta te da se onda treba istraživati njihova pojavnost. Strah od kriminaliteta bitno je razlikovati od procijenjenog rizika od viktimizacije. Ferraro (1995; prema Doležal, 2009) podrazumijeva da percipirana situacija sadrži barem potencijalnu opasnost, realnu ili izmišljenu, koja uključuje izlaganje mogućnosti od ozljede ili gubitka. Autor također navodi kako je strah različito psihološko iskustvo od procjene neke situacije potencijalno rizičnom. Naime, rizik uključuje i kognitivnu komponentu, dok je strah temeljen na emocijama. Rountreeova (1988; prema Doležal, 2009) umjesto razlikovanja straha od kriminaliteta i procjene rizika, definira strah od kriminaliteta kao kombinaciju kognitivnog i emocionalnog. Nakon svih definicija, ostala su neka neodgovorena pitanja poput: mjerimo li "strah" ili "percepciju straha", kako razlikovati subjektivni i objektivni strah te uzimajući u obzir ranije spominjanu emocionalnu komponentu straha, kako mjeriti emocije? Ferraro i LaGrange (1987; prema Doležal, 2009) pokušavaju odgovoriti uvođenjem pojma procjene rizika. Prema njima, mjerenje straha od kriminaliteta može se svesti na tri opće koncepta straha od kriminaliteta koji upućuju na: 1) procjenu, 2) vrijednosti ili 3) emocije. Procjena se ispituje kognitivnom evaluacijom, a vrijednosti stupnjem zabrinutosti ili tolerancije na kriminalitet. Iako većina autora i istraživača mjerenja svodi na afektivnu komponentu straha, neki autori (Skogan, 1987; Greve, 1998; prema Doležal, 2009) upotrebljavaju ponašajne komponente koje ukazuju na mogućnost postojanja straha od kriminaliteta. U takvim tipovima istraživanja ispitanici opisuju radnje koje su napravili kao reakciju na prethodnu viktimizaciju ili kako bi spriječili potencijalnu viktimizaciju. Poklonici ovog pristupa

istraživanja straha od kriminaliteta ističu kako je podatak o tome što ljudi čine puno bolji u odnosu na podatak o tome što ljudi kažu za svoju razinu straha od kriminaliteta. No, pitanje koje se može nametnuti jest: „Je li takvo ponašanje indikator ili posljedica straha od kriminaliteta?“. Kako bi se riješili određeni problemi mjerenja straha od kriminaliteta, potrebno je ponajprije razjasniti koncept straha i koncept kriminaliteta. Tek ih tada možemo promatrati unutar jednog sveobuhvatnog pojma.

3. MJERENJE STRAHA OD KRIMINALITETA

U istraživanju bilo koje teme, moramo postaviti dva bitna pitanja: *što* je objekt istraživanja i *kako* se može istražiti. Govoreći o strahu od kriminaliteta ta pitanja mogu se postaviti na ovaj način: što je to strah od kriminaliteta i kako se može izmjeriti? Pitanja vezana uz riječ *što* definirat ćemo kao teoretska, a uz riječ *kako* metodološka. Kroz vrijeme bilo je više pokušaja mjerenja straha od kriminaliteta, bez odgovora na pitanje što se točno mjeri. Uz pitanja i njihove odgovore vezane su i određene metodološke i teorijske pretpostavke.

METODOLOŠKE PRETPOSTAVKE:

- ∴ temeljna pretpostavka u društvenim znanostima jest da su korištene iste riječi, koje se u komunikaciji upotrebljavaju na jednak način odnosno da će one imati isto značenje za veliku grupu ljudi. O tom načelu ovisi pouzdanost i valjanost istraživanja te mogućnost usporedbe i generalizacije.
- ∴ ako iste riječi ne jamče jednako značenje, onda će opisani scenarij biti nejednako protumačen od različitih grupa ljudi.

TEORIJSKE PRETPOSTAVKE:

- ∴ postavljajući pitanja o sigurnosti, konstatirajući o strahu od kriminaliteta, istraživanje pretpostavlja vezu među tim pojmovima. Dakle, osjećaj sigurnosti je ekvivalentan neosjećanju straha i obrnuto.
- ∴ generalizirano oblikovanje pitanja pretpostavlja da je strah od kriminaliteta pojedinca nepromjenjiv kroz vrijeme.

Pri prikupljanju i obradi podataka možemo se prikloniti kvantitativnim ili kvalitativnim pristupima. Kvantitativnim pristupom naglašava se statistička pouzdanost prikupljenih podataka, kao i mogućnost njihove generalizacije (Rakić, 2010). Njime nije moguće odrediti

uzroke straha ili nesigurnosti te je potreban veliki uzorak kako bi se ostvarila mogućnost generalizacije. Kvalitativna istraživanja možemo podijeliti na deskriptivne i prediktivne studije. Deskriptivne procjenjuju reakcije i osobna iskustva na različite tipove kriminaliteta, dok prediktivne ocjenjuju čimbenike koji predviđaju strah od kriminaliteta (Williams, McShane i Akers, 2000; prema Huđek, 2011). Iako deskriptivna istraživanja daju malo indikacija o međuodnosu različitih čimbenika, kvalitativnom se metodom može lakše utvrditi uzrok. Intervju licem u lice postao je najkorištenija metoda kvalitativnih istraživanja. Ono na što moramo pripaziti jest činjenica da ispitanici reagiraju na način na koji su pozvani ispričati svoju priču. Ono u čemu istraživači griješe jest pretpostavka da je riječima pridodano zajedničko značenje odnosno da će postavljeno pitanje biti ono koje je i shvaćeno. Pretpostavka leži na teoriji transparentnosti jezika. Međutim, ne postoji garancija da će različiti ljudi dijeliti jednako shvaćanje kad dođe do interpretacije istraživačevih pitanja. Dakle, ispitivači moraju biti medijatori između pitanja i ispitanika, kako bi najbolje pojasnili kontekst pitanja.

Početna istraživanja straha od kriminaliteta nisu bila kvalitetna zbog loše konstruiranih anketnih pitanja. Naime, pitanja nisu razlikovala percipirani rizik od viktimizacije i strah od kriminaliteta. Ono što je u pitanjima također nedostajalo jest razlikovanje pojedinih oblika kriminaliteta, što je bitno jer se u većini literature navodi kako strah od kriminaliteta varira ovisno o vrsti kaznenog djela. U istraživanjima novijeg datuma, navedene su greške ispravljene, pogotovo naglašavajući razliku straha od kriminaliteta i percipiranog rizika od viktimizacije.

Strah od kriminaliteta može biti mjereno prikupljanjem samoprocjena ispitanika ili promatranjem fizioloških procesa vezanih uz strah. Emocija straha nerijetko je povezana s određenim fiziološkim promjenama koje mogu poslužiti kao indikator intenziteta straha (Thompson, 1979; Mayes, 1979; prema Warr, 2000). Jedna od potencijalnih prednosti mjerenja fizioloških procesa vezanih za strah jest mjerenje ili promatranje straha u trenutku kada se događa odnosno u pravom vremenu u prirodnim uvjetima. Fiziološka mjerenja također eliminiraju mnoge nedostatke samoprocjena vezane uz prisjećanje i nevoljnost otkrivanja emocija. S druge strane, fiziološka mjerenja straha imaju svoja ograničenja. Ona ne mogu direktno otkriti uzrok straha, niti mogu razlučiti strah od kriminaliteta od drugih strahova.

Pregled istraživanja straha od kriminaliteta je opsežan, ali su kroz godine postavljane različite varijacije različitih pitanja (Warr, 2000). Neka su pitanja pitala o strahu po danu, druga po noći. Neka su istraživala strah kod kuće, strah u susjedstvu ili pak gradu. Neki autori ispitivali

bi strah ispitanika kad je sam i u društvu. Ove varijable nisu od prevelikog značaja ukoliko nisu evaluirane, što nije čest slučaj. Međutim, jedno je pitanje postalo standard u istraživanjima straha od kriminaliteta: „Ima li unutar područja gdje živite mjesto na kojem biste se bojali sami šetati po mraku?“. To je pitanje sustavno upotrebljavano u mjerenju straha od kriminaliteta od 1960.-ih. Danas istraživači straha od kriminaliteta imaju poteškoće s rješavanjem dva problemska pitanja koja se konstantno postavljaju: je li strah od kriminaliteta realan ili iracionalan te mogu li se razlike u strahu od kriminaliteta objasniti socijalnim čimbenicima?

Rezultati koji ukazuju da je strah od kriminaliteta veći kod žena i starijih ljudi iako su njihovi rizici manji, protumačeni su na način da je njihov strah od kriminaliteta iracionalan (Hough i Mayhew, 1983; prema Hollway i Jefferson, 2012). Interpretacija relativan manjak straha kod muškaraca i mladih ljudi uzima kao normativan i racionalan. Iz toga se izrodio pokušaj poticanja ljudi da budu više racionalni, dajući im informacije o “stvarnim“ rizicima koji bi im pomogli postati manje bojažljivima (Home Office Standing Conference on Crime Prevention, 1989; prema Hollway i Jefferson, 2012). Taj postupak također otkriva novu još jednu pretpostavku o ispitanicima: racionalnost uključuje sposobnost kalkuliranja vjerojatnosti rizika i donošenja odluka na toj bazi.

Farrall i sur. (1997; prema Rakić, 2010) nude probleme na kojima bi trebalo poraditi kako bi se unaprijedilo istraživanje straha od kriminaliteta:

- ∴ potrebno je usredotočiti napore u tehnike procjene valjanosti mjera straha od kriminaliteta te ih uključiti u buduća istraživanja
- ∴ strah od kriminaliteta nužno je mjeriti kao kompleksnu cjelinu
- ∴ potrebno je imati u vidu promjenjivost straha tijekom vremena pridajući pažnju vremenskom okviru i ispitivanju osjećaja za pojedinačni događaj
- ∴ potrebno je uzeti vremenski interval od 12 mjeseci kako bi se napravila razlika između isprekidanih i trajnih strahova od viktimizacije
- ∴ nakon općih, važno je dodatnim pitanjima pokušati izmjeriti zašto se osoba osjeća nesigurnom
- ∴ postavljanjem pitanja o sigurnosti pojedinih mjera unutar susjedstva izmjeriti socijalne, vremenske i geografske aspekte straha od kriminaliteta
- ∴ u svrhu konceptualizacije straha od kriminaliteta postavljati pitanja koja opisuju zamišljene situacije iz svakodnevnog života.

4. MODELI STRAHA OD KRIMINALITETA

Razmatranja definiranja straha od kriminaliteta u literaturi se nastoje objasniti pomoću četiri modela. Oni se mogu podijeliti u dvije veće kategorije: kategoriju onih koji objedinjavaju teorije usredotočene na čimbenike koji podupiru razvijanje straha od kriminaliteta te kategoriju onih čije su teorije usredotočene na čimbenike koji sprječavaju ili smanjuju mogućnost pojave straha od kriminaliteta. Razlikujemo model socijalne kontrole, model ranjivosti, model viktimiziranosti i ekološki model.

4.1. Model socijalne kontrole

Ovaj se model smatra najširim i pretpostavlja kako je socijalna kontrola odnosno njen nedostatak, veći izvor straha od objektivnog rizika od viktimizacije. Model socijalne kontrole usredotočen je na čimbenike koji podupiru strah od kriminaliteta. On pretpostavlja kako su razjedinjenost, neuljudnost i postojanje kriminala na određenom području manifestacije socijalnog nereda koje uznemiravaju tamošnje stanovnike. Shaw and Mckay (1942; prema Bolen, 2010) komentiraju model poremećaja koji mjeri fizičko i socijalno propadanje na određenom području. Navode kako model istražuje neuljudnost percipiranu od pojedinca u njegovom susjedstvu te učinak percipiranog poremećaja susjedstva koji proizlazi iz te neuljudnosti. Ono što također vodi k lošoj percepciji područja od strane stanovnika jesu fizički znakovi propadanja poput razbacanog smeća ili zapuštenih parkova, koji ukazuju na odsutnost neformalne socijalne kontrole i manjak brige. Skogan i Maksfield (1981; prema Doležal, 2009) navode kako stanovnici područja sa socijalnim i fizičkim znakovima odsustva socijalne kontrole imaju veću vjerojatnost ispoljavanja više razine straha od kriminaliteta. Socijalna se kategorija odnosi na prisustvo pasa lualica, pijanaca, prosjaka ili bandi na ulicama, dok se fizička kategorija odnosi na prazne i uništene kuće, prisustvo smeća ili primjerice napuštene automobile.

Model socijalne integracije, unutar modela socijalne kontrole, istražuje inhibitore straha od kriminaliteta. On uključuje osjećaj zajedništva i pripadanja koji pojedinac ima u svom susjedstvu i općenito sa socijalnim grupama.

4.2. Model ranjivosti

Model ranjivosti odnosi se na dva čimbenika: fizičke i socijalne karakteristike odnosno osobnu i socijalnu ranjivost pojedinca, koje pridonose strahu od kriminaliteta. Prvi se odnosi na procijenjenu sposobnost obrane od napadača, dok se drugi odnosi na povećanu izloženost

viktimizaciji zbog sociodemografskih čimbenika (život u području s visokom stopom kriminaliteta) te pristup socijalnoj mreži i resursima pri rješavanju viktimizacije ukoliko do nje dođe. Ljudi se osjećaju fizički ili socijalno ranjivima te strahuju kako se neće moći obraniti od potencijalne viktimizacije. Ovaj model odnosi se na interakciju sljedećih čimbenika (Tolle, 2001; prema Doležal, 2009): a) vjerojatnost viktimizacije, b) ozbiljnost predviđenih posljedica i c) osjećaj neimanja kontrole nad prva dva čimbenika. Najčešće populacije koje se smatraju ranjivima su žene i starije osobe. U vezi s tim, spominje se “paradoks straha od kriminaliteta“. Naime, osobe ženskog spola i stariji ljudi izražavaju veći strah od kriminaliteta, iako imaju manju mogućnost biti viktimizirane. Sacco (1990; prema Doležal, 2009) nudi dva objašnjenja ovog paradoksa kod žena. Autor ponajprije ističe kako službeni podatci o kriminalitetu ne obuhvaćaju njegov stvarni opseg na štetu osoba ženskog spola npr. tamna brojka silovanja i obiteljskog nasilja. Također, pretpostavlja razliku između straha od kriminaliteta i prijavljenog rizika od viktimizacije. Dok žene doživljavaju nižu stopu kriminaliteta koji obuhvaća širok spektar kaznenih djela iz domene nasilnih kaznenih djela, istovremeno su disproporcionalne žrtve seksualnog nasilja (Doležal, 2009). Dakle, razlog iskazivanju povećanog straha od kriminaliteta može biti percepcija povećanog rizika osobne ranjivosti kod žena, zbog prijetnji kojima su izložene ili smatraju da mogu biti izložene. Argumenti za veći osjećaj straha od kriminaliteta kod starijih osoba može se objasniti njihovom diferencijalnom osjetljivošću na rizik, koja smatra kako slične razine rizika ne prouzrokuju nužno slične razine straha (Warr, 1984; prema Doležal, 2009).

4.3. Model viktimiziranosti

Ovaj model temelji se na principu kako je strah od kriminaliteta uzrokovan osobnim iskustvom s kriminalitetom ili na informacijama o kriminalnim aktivnostima, koje su dobivene komunikacijom s drugima ili putem medija (Halle, 1996; prema Doležal, 2009). U istraživanjima podatci često ukazuju na jaču povezanost straha od kriminaliteta i indirektnu viktimiziranosti u odnosu na direktnu viktimiziranost. Ovo se objašnjava teorijom kako činjenica da netko nije bio žrtva kriminalnog djela, a ima priliku čuti o tome, uključuje zamišljanje samog sebe u takvoj situaciji i uspoređivanje s pravom žrtvom, što dovodi do povećanog osjećaja osobne ranjivosti (Hale, 1996, prema Doležal, 2009).

4.4. Ekološki model

Ekološki model sugerira kako je strah od kriminaliteta povezan s mjestom boravka. Istraživanja pokazuju kako oni koji žive u urbanim sredinama pokazuju veći strah od onih koji žive u ruralnim sredinama (Box, Hale i Andrews, 1988; Scott, 2003; prema Doležal, 2009). Kao jedno od mogućih objašnjenja nudi se konstatacija da je strah od kriminaliteta racionalni odgovor na veći rizik od viktimizacije radi većeg postotka kriminaliteta u urbanim sredinama (Borooah i Carcach, 1997; prema Doležal, 2009). Također, bitno je spomenuti i rasni sastav zajednice. Wilcox, Queensberry i Jones (2003; prema Doležal, 2009) izjednačavaju strah od kriminaliteta sa strahom od stranaca. Nadalje, navode kako je strah od stranaca posljedica demografske heterogenosti, dinamike rasta i razvoja grada te socijalne klime čime strah od kriminaliteta postaje strah od urbanosti. Naime, pod sve većim utjecajem ubrzanog razvitka gradova i njihove multikulturalnosti, nastaje zabrinutost od prevladavanja drugih kultura. Newman (1978; prema Doležal, 2009) doprinosi svojim konceptom obrambenog prostora. Njegova glavna ideja jest da bi arhitektonski dizajn trebao biti usmjeren prema dijeljenju velikih javnih prostora na male, što bi omogućilo bolju kontrolu područja. Na taj bi se način povećao domet vidljivosti i pružila bi se mogućnost boljeg nadzora. Taylor i sur. (1984; prema Doležal, 2009) dobili su rezultate koji pokazuju kako fizički izgled okoliša utječe na smanjenje straha od kriminaliteta kroz osjećaj odgovornosti i identificiranja sa susjedstvom. U sklopu ekološkog modela, bitno je spomenuti koncept kriminaliziranog prostora koji su definirali Van der Wurf i sur (1989; prema Doležal, 2009). Definiiraju ga kao prostor u kojem se situacija od strane mogućih žrtvi percipira kao idealna za kriminalne aktivnosti. Istraživanje straha od kriminaliteta kroz navedeni koncept istaknulo je važnost načina na koji doživljavamo sebe i okolinu za nastanak straha od kriminaliteta.

Franklin i sur. (2008; prema Bolen, 2010) pregledali su podatke dobivene iz 2 861 upitnika prikupljenih iz 21 grada države Washington. Istraživači su proveli hijerarhijsko modeliranje kako bi utvrdili koji od predstavljenih modela najbolje objašnjava strah od kriminaliteta. Ono što su dobili jest podatak kako svi modeli imaju značajan učinak na strah od kriminaliteta, iako se model poremećaja pokazao najpreciznijim. Istraživači su također zaključili kako su individualne demografske varijable, prvenstveno ženski spol, značajno povezane s povišenim strahom od kriminaliteta. Moore and Shepherd (2007; prema Bolen, 2010) proveli su sekundarnu analizu podataka koristeći British Crime Survey iz 2001. godine ispitujući može li se pojam straha od kriminaliteta svesti odnosno povezati s određenim kaznenim djelima. Usporedno su ispitivali je li veza dobi i straha od kriminaliteta povezana sa strahom od

specifičnih kaznenih djela. Ono što su istraživači dobili jest saznanje da se strah od kriminaliteta može svesti na strah od gubitka imovine i strah od osobne povrede. Autori su zaključili kako je rano u životu (16-25 godina) strah od osobne povrede najčešći tihi element povećanog straha od kriminaliteta. Iako, zapaženo je kako se taj strah značajno smanjuje u srednjoj dobi pojedinca. Tada strah od gubitka imovine postaje primarna dimenzija straha od kriminaliteta, koja vrhunac dostiže u 45. godini čovjeka. Ono što su autori također zabilježili jest podatak da od svih dobnih skupina, skupina ljudi starosne dobi 60 godina i više pokazuje najmanji strah od kriminaliteta. Iz toga je izveden zaključak kako povećana ranjivost koja prati povećanu kronološku dob nije informativna za strah od kriminaliteta unutar istraživane populacije. Važno je napomenuti kako se prethodno naveden zaključak ne slaže s rezultatima drugih istraživanja, koji pokazuju da povećanjem dobi raste i strah od kriminaliteta.

5. TRODIMANZIONALNI KONCEPT STRAHA OD KRIMINALITETA

Trodimenzionalni koncept straha od kriminaliteta sastoji se od tri komponente: emocionalne, kognitivne i bihevioralne.

Greve (1998; prema Voloder Hari, 2012) navodi kako bi se strah od kriminaliteta trebao konceptualizirati kao „set međuodnosa kognicije, emocija i ponašanja“. Poznato je kako iskustvo osjećaja straha uglavnom utječe na afektivni aspekt. No, osjećaj straha uvijek je praćen i kognitivnom percepcijom situacije kao opasne i prijeteće (kognitivni aspekt). Uplašenost implicira kako je situacija percipirana kao opasna, bez obzira koliko nejasna ta percepcija opasnosti može biti. Ekspresivni odnosno bihevioralni aspekt odnosi se na izbjegavajuća i samozaštitna ponašanja koja se pojavljuju kao odgovor na ranije spomenutu percipiranu opasnost.

Ranija istraživanja straha od kriminaliteta konceptualizirala su ga kao jedan generalni konstrukt, koji je uključivao brigu, tjeskobu ili razmišljanja oko vlastite sigurnosti (Voloder Hari, 2012). Kasnija istraživanja upućuju na činjenicu da je strah od kriminaliteta drugačiji od zabrinutosti oko sigurnosti i kritiziraju raniju konceptualizaciju. Rader (2004; prema Voloder Hari, 2012) upućuje na to kako bi strah od kriminaliteta trebao biti promatran kao pokazatelj većeg konstrukta pod nazivom „opasnost od viktimizacije“. Objašnjava kako ona sadrži dva jednako važna pokazatelja: ograničavajuća ponašanja i percipirani rizik. Drugim riječima, strah od kriminaliteta (emocionalni pokazatelj), percipirani rizik (kognitivni pokazatelj) i ograničavajuća ponašanja (bihevioralni pokazatelj) nalaze se unutar konstrukta opasnosti od

viktimizacije. Objašnjenje i shvaćanje navedenog konstrukta razlikuje se od prethodnih konceptualizacija u kojima strah od kriminaliteta utječe na percipirani rizik i ograničavajuća ponašanja.

5.1. Emocionalna dimenzija: osjećaj (ne)sigurnosti

Osjećaj sigurnosti u literaturi se navodi kao multidimenzionalan i kompleksan konstrukt. Dok s jedne strane predstavlja socijalnu i objektivnu dimenziju, s druge ima izrazito psihološku i subjektivnu dimenziju osobnosti pojedinca. Osjećaj (ne)sigurnosti je emocionalna komponenta straha od kriminaliteta koja predstavlja tendenciju da se na osnovi osjećaja prema nekome ili nečemu, odgovori na određeni način (Voloder Hari, 2012). Ta se tendencija očituje izjavom o ponašanju odnosno namjerom ili otvorenom akcijom. Osjećaj (ne)sigurnosti može se iskusiti na nekoliko različitih razina u rasponu od mikro do makro razine i na nekoliko različitih načina: u domu, prometu, četvrti, gradu, nacionalna i međunarodna sigurnost. Aalbers i Rancart (2008; prema Voloder Hari, 2012) napominju kako je osjećaj sigurnosti jedan od najpotrebnijih u životu.

Zygmund Bauman (2001; prema Voloder Hari, 2012) objašnjava kompleksni koncept osjećaja nesigurnosti kroz tri pojma:

- a) (ne)sigurnost koja se odnosi na osjećaj potrebe zaštite sebe, obitelji i imovine,
- b) (ne)izvjesnost koja se odnosi na mogućnost kontroliranja budućnosti te donošenja odluka koje će biti bez rizika i
- c) (ne)zaštićenost koja se odnosi na mogućnost suočavanja s rizicima egzistencije te vrijednostima i principima određenima sudjelovanjem u društvu.

Osjećaj (ne)sigurnosti definira se i kao „kombinacija afektivne, kognitivne i ponašajne komponente gdje prva predstavlja osjećaj nelagode potaknut određenom situacijom ili okruženjem; druga komponenta obuhvaća znanje o kriminalnim događajima i zamišljanje mogućih budućih scenarija; treća komponenta predstavlja prilagodbu ponašanja koje većinom podrazumijeva bježanje ili izbjegavanje situacije i mjesta za koja se smatra da su opasna“ (Moser, 1992; prema Voloder Hari, 2012).

Osjećaj (ne)sigurnosti povezan je s osobnim karakteristikama pojedinca poput spola, dobi i iskustva viktimizacije. On je značajan problem za mnoge ljude jer utječe na mentalno zdravlje i kvalitetu života, kako pojedinca, tako i zajednice.

5.1.1. Mjerenje osjećaja (ne)sigurnosti

Stupanj osjećaja (ne)sigurnosti u određenom trenutku ili situaciji bit će određen objektivnim rizikom od opasnosti i načinom na koji pojedinac subjektivno ocjenjuje rizik (Ferraro, 1995; Warr, 2000; prema Voloder Hari, 2012). Pri mjerenju osjećaja (ne)sigurnosti u većini se slučajeva koriste varijable socio-demografskog modela. U istraživanjima zavisna varijabla je ljudska percepcija nesigurnosti mjerena na Likertovoj skali pomoću pitanja “Koliko se sigurno osjećate u Vašem susjedstvu kada ste sami noću?” (Kristjansson, 2007; Chadeea, 1999; prema Voloder Hari, 2012).

Najčešća pitanja kojima se mjeri osjećaj (ne)sigurnosti su (Voloder Hari, 2012):

- ∴ „Koliko se sigurno osjećate u Vašem susjedstvu kada sami šetate noću?“
- ∴ „Koliko se sigurno osjećate u Vašem susjedstvu kada ste sami danju?“
- ∴ „Koliko se sigurno osjećate kada ste sami u Vašem domu noću?“
- ∴ „Koliko se sigurno osjećate kada ste sami u Vašem domu danju?“

Odgovori su ponuđeni na Likertovoj skali od 1 do 4, dok je raspon odgovora od (1) jako sigurno do (4) ugroženo.

∴ „Koliko se uznemireno osjećate u svakoj od navedenih situacija?“

- ulično razbojstvo
- prevara
- tjelesni napad/tučnjava
- krađa
- prostačko oslovljavanje na ulici
- provala u stan
- provala u auto

Na pitanje su ponuđeni odgovori od 1 do 5, dok je raspon odgovora od (1) jako uznemireno do (5) nimalo uznemireno.

∴ „Postoji li dio grada u koji ne biste ni u kom slučaju noću otišli sami?“

Na pitanje su ponuđeni odgovori (1) ne i (2) da.

5.2. Kognitivna dimenzija: percepcija viktimizacije

Percepciju viktimizacije mogli bismo okarakterizirati kao pretpostavku osobe kako bi u nekom budućem vremenu mogla postati žrtvom kaznenih djela. Objašnjavajući percepciju viktimizacije, nemoguće je ne spomenuti osjećaj ugroženosti i percepciju rizika koji se odnose na isto ili vrlo slično područje. Rader (2004; prema Voloder Hari, 2012) percipirani rizik u trodimenzionalnom konceptu predstavlja kao kognitivnu komponentu. Percipirani rizik je opisan kao kognitivna ili racionalna komponenta koja je u jakoj korelaciji sa strahom od kriminaliteta. Percepcija viktimizacije je interpretacija pojedinca o tome koliko je izložen riziku od moguće štete ili povrede. Ona potiče određivanje potencijalno problematičnih situacija. Wilcox (2003; prema Voloder Hari, 2012) ističe kako pojedinac ne može biti uvjeren u svoju ugroženost od kriminaliteta, već može samo skupljati informacije o tome i na temelju tih informacija formirati mišljenje. Istraživanja koja se bave percepcijom kriminaliteta potvrđuju kako se pojedinci ne oslanjaju na relevantne čimbenike u formiranju procjene rizika (McPherson, 1987; prema Voloder Hari, 2102). Uzrok tome može biti činjenica kako realne stope kriminaliteta nisu poznate. Međutim, pojedinci su skloni oslanjanju na socijalne i druge faktore u društvu pri formiranju procjene rizika. Bedenbaugh (2003) ističe kako se studenti izlažu svakodnevnim studentskim rutinama koje povezuju s manjom ili većom mogućnošću viktimizacije i ovisno o tome imaju manji ili veći strah od kriminaliteta. Warr i Stafford (1983; prema Rader, May i Goodrum, 2007) napominju kako strah od kriminaliteta proizlazi iz kombinacije percepcije rizika i percepcije ozbiljnosti kaznenog djela. Autori upozoravaju kako značajno povećanje razine ozbiljnih kaznenih djela može značajno povećati generalni strah. Istraživanjima se razmatrala veza između percipiranog rizika i sociodemografskih varijabli poput spola, dobi, rase i prihoda.

5.2.1. Mjerenje percepcije viktimizacije

Pri istraživanju percepcije viktimizacije istraživači se oslanjaju na pitanja u kojima se od osobe traži da procijeni kolika je vjerojatnost da će ona sama ili netko drugi biti žrtvom različitih vrsta kaznenih djela (Warr, 2000; prema Voloder Hari, 2012). Dakle, pitanja vezana uz percepciju viktimizacije potiču kognitivnu procjenu ispitanika o stupnju vjerojatnosti da će on ili netko drugi postati žrtvom kaznenog djela, dok su pitanja vezana uz strah od kriminaliteta uglavnom usmjerena na iskazivanje stupnja zabrinutosti ili sigurnosti ispitanika da bi mogli postati žrtvom te kao takva umjesto kognitivne uključuju emocionalnu procjenu.

Voloder Hari (2012) navodi kako će mjerenje percepcije viktimizacije temelji na pitanjima u kojima se traži procjena mogućnosti rizika budućih događaja. Najčešće korištena pitanja su:

∴ „Na skali od 1 do 5 ocijenite koliko je vjerojatnost da u sljedećih godinu dana postanete žrtva bilo koje vrste kriminala?“

Na to su pitanje ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5, dok je raspon odgovora od (1) neću biti žrtva zločina i (5) sigurno ću biti žrtva zločina.

∴ „Ocijenite kolika je vjerojatnost da Vam se u sljedećih godinu dana dogode sljedeće stvari: razbojstvo, prevara, tjelesni napad, krađa, provala u stan ili auto, silovanje, ubojstvo, uvreda/vrijedanje, palež.“

Na to su pitanje ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5, dok je raspon odgovora od (1) vrlo vjerojatno do (5) nemoguće. Ovim se pitanjem mjeri ukupna zabrinutost o mogućoj viktimizaciji.

5.3. Bihevioralna dimenzija: samozaštitna i izbjegavajuća ponašanja

Ferraro (1995; prema Rader, May i Goodrum, 2007) akcije koje ljudi poduzimaju kao rezultat straha od kriminaliteta dijeli u dvije skupine: samozaštitna i izbjegavajuća ponašanja. Neka od samozaštitnih ponašanja su instaliranje sigurnosnog sistema u domu, ugradnja alarma, posjedovanje oružja, dok su neka od izbjegavajućih ponašanja ograničavanje aktivnosti i izbjegavanje nesigurnih područja. Autor također zaključuje kako strah od viktimizacije i percipirani rizik imaju značajan utjecaj na izbor ponašanja. Riger i sur. (1982; prema Voloder Hari, 2012) ističu kako obaveze, dnevne rutine i životni stil uvjetuju sposobnosti i mogućnosti pojedinca koje će zaštitne mjere i izbjegavajuća ponašanja koristiti. Istraživanja pokazuju kako su ljudi spremniji koristiti zaštitne mjere, nego planirati mjesta i situacije koje će izbjegavati (Cubbage i Smith, 2009; Krahn i Kennedy, 1985; Liska, 1998; prema Voloder Hari, 2012). Skogan (1981; prema Voloder Hari, 2012) govori o osobnim mjerama opreza kao metodama koje odvajaju pojedince od situacija koje percipiraju kao opasne i dijeli ih u dvije kategorije. Prvo, pojedinci svoje izlaganje riziku mogu ograničiti ostajanjem kod kuće, izbjegavanjem šetnje noću ili preseljenjem u područja grada koja smatraju sigurnijima. Drugo, ako je izlaganje riziku nemoguće izbjeći, pojedinci mogu pokušati minimalizirati taj rizik noseći oružje ili pazeći na svoje osobne stvari. Glasnović Gjoni (2006) podizanje razine samozaštitnih ponašanja građana ističe kao pozitivnu posljedicu straha od kriminaliteta. No,

također napominje kako može doći i do negativnih posljedica poput onih koje rezultiraju ograničavanjem životnog stila i pogoršanjem kvalitete življenja.

6. POSLJEDICE STRAHA OD KRIMINALITETA

Glavni razlog proučavanja straha od kriminaliteta možemo naći u njegovim posljedicama. One se odnose na to kako strah od kriminaliteta utječe na ljude i okolinu u kojoj žive te kakav učinak ima na kvalitetu njihovog života. Naravno, pretpostavka je da su svi ljudi različiti te će iz tog razloga strah od kriminaliteta imati veći ili manji učinak na njih i na različite će se načine s njim nositi. Kao moguće posljedice straha od kriminaliteta spominju se: deteriorizacija osjećaja zajedništva u susjedstvu, transformacija cijelih četvrti u nepoželjna mjesta što uzrokuje povećano iseljavanje stanovništva sa svrhom zaštite, kako sebe, tako i svoje imovine (Box i sur., 1988; prema Huđek, 2011). Ljudi mijenjaju svoje navike: ostaju doma gdje se osjećaju sigurnijima, izbjegavaju određena mjesta i sl. Garofalo (1981; prema Huđek, 2011) se osvrće na promjene u socijalnoj dimenziji čovjekova života. Socijalne posljedice uzrokovane su stavovima koji su podložni utjecajima straha od kriminaliteta. Strah može dovesti do osjećaja nepovjerenja i udaljavanja od socijalnog života odnosno na strah se može gledati kao zapreku stavovima i osjećajima koji potiču participaciju u socijalnom životu. DuBow i sur. (prema Huđek, 2011) ističu pet kategorija individualnih ponašanja ljudi kao odgovore na kriminalitet:

- a) *izbjegavanje*: aktivnosti poduzete s namjerom smanjivanja izloženosti kriminalu te smanjivanja mogućnosti postajanja žrtvom
- b) *preventivno ponašanje*: aktivnosti kojima se pokušava povećati otpornost naspram moguće viktimizacije. Razlikujemo osobnu zaštitu i zaštitu doma. Osobna zaštita uključuje aktivnosti sa svrhom smanjivanja ranjivosti kada dođe do rizične situacije izvan kućnog okruženja. Zaštita doma uključuje aktivnosti za zaštitu doma poput ugradnje alarma ili videonadzora.
- c) *osiguravajući postupci*: aktivnosti poduzete kako bi se umanjile posljedice viktimizacije
- d) *komuniciranje*: izražavanje emocija i dijeljenje informacija o osobnim iskustvima vezanima uz kriminalna djela s drugima.
- e) *sudjelovanje*: aktivnosti usmjerene prema drugima koje su motivirane kriminalnim djelom ili kriminalitetom općenito.

Glavni indikatori utjecaja straha od kriminaliteta su fizičko i psihičko zdravlje pojedinca. Veza straha od kriminaliteta i zdravlja nije jednostavna jer može biti uzročno-posljedična u dva smjera. Kako zdravlje može utjecati na veći ili manji strah od kriminaliteta, tako i strah od kriminaliteta može utjecati na zdravstveno stanje pojedinca. Iako, potrebno je napomenuti kako njihov odnos nije monokauzalan te da na utjecaj straha od kriminaliteta i zdravlje pojedinca mogu djelovati i drugi čimbenici.

Možemo zaključiti kako strah od kriminaliteta utječe štetno na pojedinca i njegovu kvalitetu života.

7. RELIGIJA I RELIGIOZNOST

Svaki se čovjek sastoji od nekoliko dimenzija njegove osobnosti koje se međusobno isprepliću. Ukoliko jedna dimenzija nedostaje, mogli bismo zaključiti kako ne govorimo o zdravoj ličnosti. Religioznost je jedna od tih dimenzija. Ona je naravni fenomen u čovjeku po kojem on sluti da ga nešto nadilazi (Milić, 2011). Dakle, ukoliko religioznost promatramo na taj način, mogli bismo reći kako je svaki čovjek po prirodi religiozan. Simboli, sadržaji i moralni pristupi su univerzalnost religioznog ponašanja. Religioznost označava zanimanje za religiju, angažiranost ili sudjelovanje u religiji i shvaćena je kao kontinuum na čijim se krajevima nalaze potpuna religioznost i potpuna nereligioznost (Greblo, 2004). Dok se religija odnosi na društveno – kulturalni, religioznost se odnosi na individualno – doživljajni aspekt. Bitnim pitanjima o religioznosti i tome kakav ona utjecaj ima na život pojedinca, bavi se psihologija religioznosti. To je znanstvena disciplina čiji je cilj ispitati kako uvjerenost pojedinca o postojanju nadnaravnoga utječe na individualan, društveni i moralan aspekt njegova života. Psihologe zanima vjera kao jedan od elementarnih odnosa čovjeka prema svijetu oko sebe, jer se čovjekov odnos prema Bogu može odraziti na njegov odnos prema drugim ljudima, svijetu koji ga okružuje i u konačnici, odnos prema samome sebi. Ljubotina (2004; prema Greblo, 2004) navodi kako je religioznost pojedinca značajan modifikator strukture vrijednosti, kao i važan prediktor širokog spektra ponašanja i stavova.

Kao što sve u životu ima svoj određeni put razvoja, isto bismo mogli reći i za religioznost. Razvojni model religioznosti prikazuje put od nezrele ka zreloj religioznosti (Milić, 2011):

∴ *ekstrinzičnost* – zadovoljavanje vitalnih potreba, potreba identifikacije s jednim religioznim sustavom sa svrhom socijalizacije i eliminacija straha.

- ∴ *obdržavanje* – uključuje autoritet, vjerovanje, obrede, članstvo u određenoj grupi i sustav religiozne poduke.
- ∴ *intrinzičnost* – zahvaćenost duhovnim životom.
- ∴ *autonomija* – nezavisnost mišljenja i djelovanja te blizak odnos s humanističkim idejama. To je individualna religioznost.

Zdrava se religioznost očituje širenjem vlastitog ja, autonomnom produktivno-efektivnom motivacijom, altruizmom, prihvaćanjem nesigurnosti kod drugih ljudi te određenim stavovima poput objektivnosti spram sebe, prihvaćanjem tuđih slabosti, zrelim vrednotama i odlukama savjesti te izbjegavanjem štovanja stvari poput novca i izbjegavanjem stvarnosti. Zrela religioznost zahtijeva otvorenost prema svim aspektima ljudske realnosti, kako onim lijepima, tako i ružnima te potiče traganje za smislom života. Allport smatra (prema Milić, 2011) kako religioznost jača osobu od razočaranja i anksioznosti te joj omogućava da se na pravilan način nosi s pitanjima egzistencijalne problematike.

S druge strane, religija je sustav shvaćanja, vjerovanja, ponašanja, obreda i ceremonija, pomoću kojih pojedinci ili zajednica stavljaju sebe u odnos prema drugima i prema nadnaravnim stvarima te od kojeg religiozna osoba dobiva na vrijednosti, prema kojem se ravna i prosuđuje naravni svijet (Milić, 2011). Religija sadrži socijalnu dimenziju odnosno ima svoj moralni sustav, svoje svete spise, svoje obrede i svećenike. Ona je kao stvarnost i način življenja kompleksna i dinamična. Sastavljena je od vjere, posljedica i osjećaja, koji djeluju na nekom drugom životnom području. Religija u sebi nosi moć inspiracije, ali tek u onoj situaciji kad čovjek postane religiozan.

Glock i Stark razlikuju (1962; prema Greblo, 2004) pet dimenzija religije:

- ∴ *ideologijska dimenzija*: temelji se na očekivanju da će religiozna osoba prihvaćati određena vjerovanja primjerice kod kršćana je to da se Bog utjelovio u osobi Isusa Krista.
- ∴ *ritualna dimenzija*: obredi odnosno specifična religijska praksa koju vjernici trebaju obavljati. To je obilježje svake religije.
- ∴ *iskustvena dimenzija*: odražava očekivanje kako će religiozna osoba u određenom trenutku doživjeti različite osjećaje povezane s religijskim iskustvom. Uključuje različita mistična iskustva i iskustva inicijacije. Svaka religija pridaje određenu

vrijednost subjektivnom religijskom iskustvu kao znaku osobne religioznosti (Marinović Jerolimov, 2000; prema Greblo, 2004).

- .: *intelektualna dimenzija*: sadržaj vjere. Povezana je s očekivanjem da će osoba biti upoznata s temeljnim načelima svoje vjere.
- .: *posljedična dimenzija*: odnosi se na preporuke o ponašanjima i stavovima koje vjernici trebaju usvojiti. Govori o utjecaju vjerovanja, osjećaja, znanja i obreda na svakodnevni život pojedinca.

Rebić (2002; prema Pivčević, 2005) ističe kako je vjera temeljni religijski stav kojim se u intimi vlastite savjesti prihvaća sveto ili vjerske istine neke religije. Vjera je osobni odgovor na vlastitu odgovornost i sustav na koji ona to nadilazi (Milić, 2011). Prema kršćanskom shvaćanju, vjera je nadnaravna krepost kojom vjerujemo u Boga i u sve što je on objavio te što Crkva vjeruje i uči vjerovati (Rebić, 1997; prema Pivčević, 2005).

Pitamo li ljude jesu li religiozni, neki će zasigurno reći da jesu, ali pod tim pojmom neće podrazumijevati isto. Za neke od njih to će značiti da prakticiraju određene religiozne obrede, za neke da vjeruju kako postoji neko više biće, drugi će pak tu podrazumijevati moralno ponašanje, a neki sve to zajedno. Upravo zbog različitih pogleda na religioznost, njeno je istraživanje multidisciplinarno. Istražuje se kroz okvire teologije, povijesti, filozofije, psihologije, sociologije i antropologije.

7.1. Mjerenje religioznosti

U svojim počecima, psihologija religioznosti nastojala je objektivizirati svoj predmet mjerenja svodeći ga na kvantitativne indikatore ponašanja dostupne direktnom opažanju (npr. čestina odlazaka u crkvu, moljenja i davanja novčanih priloga za crkvene svrhe, sudjelovanje u aktivnostima vjerskog karaktera i sl.) (Greblo, 2004). Međutim, takav pristup religioznosti nije ostavljao mjesta dubljoj analizi religioznosti. Većina se autora slaže kako je religioznost, kao i strah od kriminaliteta, multidimenzionalan koncept te ju kao takvu treba i promatrati. Strukturalno gledajući, religija se sastoji od međusobno povezanih elemenata: doktrine, iskustva, vrijednosti, normi, obreda, ustanova i vjerskih ličnosti. Način na koji su ti elementi povezani u jednu cjelinu te kako međusobno djeluju, razlikuje religiju od religije. Pri mjerenju religioznosti možemo upotrebljavati jednodimenzionalnu, dvodimenzionalnu ili višedimenzionalnu skalu. Skala koja ispituje više dimenzija bolje obuhvaća složenu strukturu religioznosti. Ono što možemo reći sa sigurnošću jest da definiranje i mjerenje religioznosti

varira od istraživanja do istraživanja. U početku se religioznost, kao predmet mjerenja, nastojala operacionalizirati svodeći se na kvantitativne indikatore ponašanja dostupne direktnom opažanju poput primjerice odlaska u crkvu. Međutim, u novije se vrijeme sve više razvija dimenzionalni pristup religioznosti koji istražuje njene pojedine elemente i njihov međuodnos na razini pojedinca (Marinović-Jerolimov, 1995; prema Pivčević, 2005). Dvije glavne metode istraživanja religioznosti su samoopažanje i vanjsko opažanje. Pivčević (2005) navodi kako je kompleksnost fenomena religioznosti uvjetovao korištenje brojnih metoda – kvantitativnih (npr. upitnici i testovi) i kvalitativnih (npr. intervjui, analize sadržaja dokumenata kao što su dnevnici i autobiografije religioznih ljudi). Najčešća metoda istraživanja religioznosti je upitnik s jednodimenzionalnim, dvodimenzionalnim i višedimenzionalnim skalama.

7.2. Nedostatci upitnika religioznosti

Kad su u pitanju upitničke mjere religioznosti, postoji više poteškoća koje se vežu uz ograničenja skala. Jedna od njih odnosi se na uzorak ispitanika. Većina upitnika religioznosti primjenjena je na prigodnim uzorcima. Drugi problem je nedostatak podataka o valjanosti skala, što upućuje na potrebu daljnjih validacijskih istraživanja postojećih upitnika (Pivčević, 2005). Ti nedostatci dovode u pitanje generabilnost i valjanost dobivenih rezultata. Hill i Hood (1999; prema Pivčević, 2005) navode kako je problem mjerenja religioznosti upitnicima davanje socijalno-poželjnih odgovora. Također, uvijek postoji mogućnost da ispitanik nije shvatio pitanja na isti način kao i ispitivač. Varijacije postoje i u načinu primjene upitnika jer mali broj njih daje jasne upute za primjenu. Zbog navedenih nedostataka, istraživači i dalje tragaju za boljim mjerama religioznosti, makar često upozoravaju jedni druge da se ne upuštaju u konstrukciju novih skala dok ne ustanove potrebu za njima (Pivčević, 2005).

7.3. Religioznost i kriminalitet

Uz odnos prema Bogu, religioznost podrazumijeva i odnos prema sebi i drugima. Taj je odnos definiran određenim religijskim zapovijedima koje počivaju na moralnim načelima (Greblo, 2004). Suprotno tome, kriminalno se ponašanje odnosi na različite oblike društveno neprihvatljivih ponašanja koja nisu u skladu sa zakonskim propisima i normama društva. Ono što je zajedničko razvoju religioznosti i kriminaliteta jest utjecaj socijalizacije. Oba su fenomena povezana sa strukturom ličnosti i najčešće stoje u dijametralno suprotnom odnosu na način da se međusobno isključuju. Osvrnemo li se na definiciju kriminaliteta, možemo reći kako on ruši moralne i zakonske norme za koje se vjera zauzima. Međutim, suvremeni

istraživači naglašavaju kako ovo pojednostavljeno gledanje nije dovoljno te kako rezultati novijih istraživanja ukazuju na to da oblik i visina povezanosti religioznosti i kriminaliteta ovisi o karakteristikama kriminalnog ponašanja (Burkett i White, 1974; prema Greblo, 2004), operacionalnoj definiciji religioznosti (Wills, Yaeger i Sandy, 2003; prema Greblo, 2004), specifičnostima religijske tradicije (Perkins, 1985; prema Greblo, 2004) te karakteristikama uže i šire socijalne okoline (Perkins, 1985; Hadaway i sur., 1984; prema Greblo, 2004). Korelacija religioznosti i kriminaliteta može se opisati kao vrlo visoka negativna i obrnuto proporcionalna korelacija. Osobe koje čine kaznena djela imaju manjkavu strukturu religioznosti. U vrlo visokom postotku kod njih se može primjetiti nedostatak vjerskog odgoja, znanja, prakse, molitve i religioznog iskustva (Milić, 2011).

8. STRAH OD KRIMINALITETA I RELIGIOZNOST

Kao što je ranije navedeno, točno definiranje straha od kriminaliteta težak je zadatak, promišljan od strane mnogih znanstvenika. Iako na osnovnoj razini svaki pojedinac posjeduje određenu razinu straha od kriminaliteta, može postojati značajna razlika među pojedincima. U osnovi, ne možemo reći da se jedna osoba boji kriminaliteta u jednakoj mjeri kao druga osoba. Znanstvenici su ustanovili mnoge varijable koje se mogu povezati sa strahom od kriminaliteta, uključujući dob, spol, uvjete u susjedstvu, procijenjen rizik od viktimizacije, količinu vijesti koje pojedinac pogleda i sl. Iako mnoge varijable mogu biti povezane sa strahom od kriminaliteta, niti jedna ne može biti identificirana kao primarni uzrok za njegovu smanjenu ili povećanu razinu. Religioznost je kroz povijest istraživanja straha od kriminaliteta bila ignorirana varijabla.

O faktorima koji utječu na strah od kriminaliteta vođeno je mnogo rasprava. Franklin, Franklin i Fearn (2008; prema Bolen, 2010) objašnjavaju kako većina teorijskih paradigmi vezanih uz strah od kriminaliteta može biti podijeljena u dvije skupine: facilitatori i inhibitori. Prva skupina uključuje elemente koji povećavaju strah pojedinca poput osobne viktimizacije i percipiranog rizika, dok se druga skupina odnosi na elemente koji smanjuju strah pojedinca poput socijalne integracije i kohezije u susjedstvu.

Dok su osobne i demografske varijable poput dobi, spola, prihoda, obrazovanja, rase, zdravlja i viktimizacije često istraživane, religijska orijentacija ili ponašajne varijable su rijetko uključene u modele istraživanja straha od kriminaliteta. Dakle, iako je strah od kriminaliteta

bio tema mnogih istraživanja, religioznost nije predstavljena kao održiva varijabla vrijedna razmatranja u tim istraživanjima. Međutim, religioznost je bila istraživana unutar konteksta problema kriminalne pravde posebno se odnoseći na odupiranje činjenju zločina i uporabi psihoaktivnih tvari. Newman i Trilling (1975; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) ističu kako su prijašnja istraživanja pokazala da je religioznost važan čimbenik načina na koji javnost percipira kriminalitet te kako je snaga vjerskog uvjerenja pozitivno povezana s punitivnošću i moralno ispravnim reakcijama na kriminalitet. Ammerman (1996; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) navodi kako religijska pripadnost gradi opće povjerenje u pripadnike društva. Takav oblik povjerenja poznat je kao temelj ljudskog društva koji pronalazi put prema zajedničkom djelovanju ljudi. Luhmann (1988; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) ističe kako je to povjerenje u druge ljude koji su van našeg socijalnog miljea kritičan za reduciranje socijalnog rizika i straha te omogućava svakodnevnu socijalnu interakciju. Pretjeran strah eksternalnih čimbenika ili socijalnih uvjeta, kako poznatih, tako i nepoznatih, paralizirao bi moderni socijalni svijet, dok bi pojedinci bili preplašljivi ili obeshrabreni uključiti se u bilo kakav oblik “rizične“ akcije. Pretjeran strah od kriminaliteta može uzrokovati socijalnu paralizu, što bi vodilo značajnim promjenama u individualnom i kolektivnom ljudskom ponašanju. Immerzeel i Van Tubergen (2013) ističu kako određene životne prilike i okolnosti utječu na religioznost pojedinca. Naime, autori zaključuju kako su ljudi lošeg zdravlja i oni koji su izgubili životnog partnera religiozniji od ljudi dobrog zdravlja i koji nikad nisu izgubili partnera. Nadalje zaključuju da što je osoba imala nepovoljniji ekonomski status u djetinjstvu to će biti religioznija, iako koji su nezaposleni ispitanici manje religiozni od onih koji nikad nisu bili nezaposleni (ekonomska nesigurnost). Socijalna dobrobit i rate nezaposlenosti značajno su pozitivno povezane s prisustvovanjem vjerskim službama. Možemo zaključiti kako je, unatoč očiglednoj povezanosti religioznosti, povjerenja, životnih prilika i straha od kriminaliteta, moguće pronaći tek nekolicinu istraživanja povezanosti religioznosti i straha od kriminaliteta.

Hirschi and Stark (1969; prema Bolen, 2010) pronašli su u nasumičnom uzorku studenata neznatan učinak religioznosti na delinkvenciju. Zaključili su kako religioznost pojedinca, mjerena odlaskom u crkvu, ni na koji način ne odvraća od delinkvencije. Ovo je istraživanje potaknulo druge istraživače da obrate više pozornosti na religioznost i njenu povezanost s kriminalitetom te je iniciralo rasprave o tome postoji li veza između religioznosti i kriminaliteta te kakva je priroda tog odnosa. U meta-analizi 105 istraživanja Chitwood, Weiss i Leukefeld (2008; prema Bolen, 2010) pronašli su kako je u većini istraživanja religioznost

negativno povezana s uporabom alkohola i droge. Autori su zaključili kako se religioznost pokazala kao zaštitni čimbenik protiv uporabe alkohola i droge, neovisno o načinu na koji je ispitivana. Iako je navedena meta-analiza bila informativna, sugerirajući konsenzus među istraživačima koji istražuju vezu religioznosti i kriminaliteta, nije ponudila teorijske temelje zašto ta veza postoji te kako su religioznost i kriminalitet međusobno interaktivni. Johnson, Jang, Larson i DeLi (2001; prema Bolen, 2010) su u pokušaju da istraže proces u kojem religioznost reducira delinkvenciju pojedinca u svoje istraživanje uveli varijable socijalne povezanosti i socijalnog učenja. Varijabla socijalne povezanosti mjerena je uvjerenjima, a varijabla socijalnog učenja povezanošću s delinkventnim vršnjacima. Istraživanjem je dobiveno kako su navedene varijable socijalne povezanosti i socijalnog učenja informativne o vezi religioznosti i kriminaliteta na način da su religioznost i uvjerenja značajno i negativno povezane s delinkventnim udruživanjem te su na taj način povezane sa smanjenjem delinkvencije. Zaleski i Schiaffino (2000; prema Brody i sur., 2011) istraživanjem su dobili podatak kako religiozni adolescenti rjeđe koriste prezervative pri spolnim odnosima od njihovih manje religioznih vršnjaka. Kasnije u istom istraživanju zaključuju kako je svo rizično seksualno ponašanje (rana seksualna iskustva, više seksualnih partnera, nekontinuirana uporaba prezervativa) negativno povezano s religioznošću. Bodford i Hussong (2013) navode kako je javna religioznost pojedinca (sudjelovanje na vjerskim službama, misionarski rad) negativno povezana sa zlouporabom alkohola. Autori također primjećuju kako ispitanici koji su postigli slabe rezultate na pitanjima vezanima uz privatnu religioznost (molitva, vjerovanje, percipirana važnost religije) piju alkohol u većim količinama u odnosu na ispitanike koji su na istim pitanjima postigli veće rezultate. Spivak i sur. (2011) navode kako fundamentalistički vjernici koji redovito čitaju religiozne sadržaje i vjeruju kako je prekomjerna konzumacija alkohola grijeh, u većoj mjeri doživljavaju osjećaj srama koji ih sprječava u kršenju pravila i zlouporabi alkohola.

Pregledom višestrukih istraživanja Akers (2010; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) je zaključio kako postoji negativna povezanost između religioznosti i kriminaliteta, naglašavajući kako religijski ekstremizam može biti povećan s povećanim činjenjem kaznenih djela. Iako je poznato kako religija igra centralnu ulogu u oblikovanju stavova i percepcije religioznih ljudi, viktimološka analiza religije u literaturi je slabo zastupljena. Baier i Wright (2001; prema Bolen, 2010) proveli su meta-analizu 60 prethodnih istraživanja religioznosti i kriminaliteta. Pronašli su kako religioznost općenito ima značajnu, iako skromnu, vezu s kriminalitetom te da se odstupanja u toj vezi unutar različitih istraživanja djelomično mogu

objasniti pomoću četiri čimbenika: uzorkovanjem religiozne populacije, nasilnim odn. nenasilnim kaznenim djelima kao zavisnom varijablom, veličinom uzorka i rasnim razlikama ispitanika. Povezanost religioznosti i kriminaliteta proučavana je i kroz Agnewovu teoriju pritiska. Kroz nju teorijsko objašnjenje postavlja mišljenje kako religioznost pojedinca može biti povezana s načinom na koji se on nosi sa stresovima i pritiscima u životu te će kao takva, religioznost biti inhibitor kriminalnog ponašanja. Kako bi to provjerili, Johnson and Morris (2008; prema Bolen, 2010) iskoristili su „National Longitudinal Study of Adolescent Health“ kako bi istražili je li maloljetnička religioznost posredovala smanjenom nasilnom i imovinskom kriminalu. Rezultati su pokazali kako su povećani pritisci bili informativni na način da ukazuju na povećanu kriminalnu aktivnost unutar uzorka. Međutim, autori nisu pronašli da religioznost može utjecati na reduciranje kriminalnog ponašanja kao odgovor na pritisak maloljetnika. Koristeći se podacima prikupljenima anketom „National Survey of Black Americans“, Jang i Johnson ispitivali su povezanost spola, religioznosti, pritiska i kriminaliteta. Rezultati ukazuju na podatak da su žene religioznije od muškaraca, što je glavno oruđe u njihovim reakcijama na pritisak i ukazuje na manju vjerojatnost reagiranja kriminalnim ponašanjem na pritisak. Autori objašnjavaju kako se povećana religioznost mladih žena može objasniti njihovom povećanom izloženošću drugim religioznim pojedincima koji im pomažu prebroditi stresne situacije. Autori također zaključuju kako pripadnice ženskog spola imaju tendenciju internalizirati pritiske i napore, pa je manja vjerojatnost da će na njih reagirati na agresivan i antisocijalan način.

Lotz (1979; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) je pronašao kako su religioznost i politički konzervatizam povezani s povećanom zabrinutošću oko kriminaliteta, dok je prijašnja viktimizacija povezana s povećanim strahom od kriminaliteta. O'Mahony i Quinn (1999; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) testirali su objašnjavaju li čimbenici povezani sa zajednicom strah od kriminaliteta bolje od individualnih čimbenika, uključujući i religioznost pojedinca. Prijašnje istraživanje sugerira da su protestanti u Sjevernoj Irskoj zabrinutiji u vezi terorističkih napada od katolika. Autori su pronašli kako su tip zajednice i zadovoljstvo ispitanika zajednicom značajno utjecali na strah od kriminaliteta, dok individualni čimbenici, poput religije, nisu. Bolen (2010) je htio istražiti povezanost religioznosti sa strahom od kriminaliteta i ulogu spola u toj vezi odnosno je li ta veza specificirana spolom ili se korelacija može pronaći kod oba spola. Unutar varijable religioznosti ispitivala se učestalost odlaska na vjerske obrede, učestalost molitve, utjecaj religije te njena važnost pojedincu. Varijabla straha od kriminaliteta ispitivala se pitanjima o

osjećaju sigurnosti. Rezultati su pokazali kako religioznost nije povezana ni s jednom od ispitivanih varijabli. Šakić (2010) navodi kako je veća količina slušanja religijskih emisija povezana s većim strahom da će pojedinac biti žrtva fizičkog napada, krađe i seksualnog napada. Matthews, Johnson i Jenks (2011) svojim su istraživanjem htjeli provjeriti postoji li povezanost između religijske uključenosti i straha od kriminaliteta. Učestalost sudjelovanja na vjerskim obredima i religijska orijentacija poslužile su kao primarne nezavisne varijable u ispitivanju modela straha od kriminaliteta kao konačnog ishoda. Opće povjerenje uvršteno je u istraživanje kako bi se vidjelo ima li učinak nezavisan od prisustvovanja vjerskim obredima i religijske orijentacije. Također, prijašnja viktimizacija, politička orijentacija, zakup zajednice i građansko participiranje uvedene su kao nezavisne varijable. Naime, autori su smatrali da bi bilo dobro istražiti liberalan naspram konzervativnog identiteta ukoliko je religioznost povezana sa strahom od kriminaliteta. Modeli su također sadržavali varijable dobi, spola, rase i obrazovanja. West Georgia Area Survey proveden je na 380 ispitanika. Rezultati su pokazali kako religijska uključenost može smanjiti strah od kriminaliteta. Naime, dobiveno je kako je povećana učestalost odlaska na vjerske obrede povezana sa smanjenim strahom od imovinskog kriminaliteta. Vezano uz religijsku orijentaciju, samo su katolici i protestanti pokazali razliku u odnosu na ostale grupe na način da imaju povećan strah od imovinskog kriminaliteta. Autori ističu kako religioznost nije povezana s nasilnim kriminalitetom. Ovaj podatak autori povezuju s prijašnjom viktimiziranošću. Naime, 42.5% ispitanika bilo je žrtva imovinskog kriminaliteta, dok ih je 18.9% bilo žrtva nasilnog kriminaliteta. Zanimljiv je i podatak da se ispitanici koji imaju više općeg povjerenja u druge, manje boje kako imovinskog, tako i nasilnog kriminaliteta. Učinak odlaska na vjerske obrede bio je nezavisan od političke ideologije, uključenosti u zajednici i demografskih varijabli. Građanska participacija, rasa i obrazovanje nisu bili značajni ni u jednom modelu. Na temelju navedenih istraživanja možemo zaključiti kako je jedini univerzalni sporazum istraživača da niti jedna teorija nije uspjela objasniti kako religioznost i kriminalitet međusobno djeluju jedno na drugo. Sacco i Nakhaie (2001; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) svojim su istraživanjem dobili kako su vjernici u odnosu na nevjernike više aktivni u bihevioralnoj komponenti straha od kriminaliteta. Neka od ponašanja koja ta komponenta uključuje su zaključavanje automobilskih vrata, planiranje sigurne rute do kuće ili ostajanje doma zbog straha. Mohammed, Saridakis i Sookram (2009; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) uključili su dihotomno mjerenje religioznosti (religiozna (ne)pripadnost) kao kontrolne varijable u analizi učinka viktimizacije na temelju straha od kriminaliteta (prisutan ili neprisutan strah) u nacionalnom uzorku Trinidada i Tobaga. Rezultati su pokazali kako je kod

sudionika koji pripadaju nekoj religiji prisutan veći strah od kriminaliteta, za razliku od onih koji ne pripadaju niti jednoj religiji.

Spol je kroz gotovo sva istraživanja određen kao važna varijabla u određivanju straha od kriminaliteta. Ramos and Andrade-Palos (1993; prema Wynne, 2008) u svom su istraživanju u Meksiku prepoznali spol kao najjasniji prediktor straha od viktimizacije. Ustanovljeno je kako žene općenito imaju veći strah od kriminaliteta nego muškarci (Jennings, Gover i Pudrzynska, 2007; Schafer, Huebner i Bynum, 2006; McGarrell i sur., 1997; Ferraro, 1996; prema Bolen, 2010). Osim u predviđanju straha od kriminaliteta, spol se pokazao kao bitan čimbenik u predviđanju razine religioznosti pojedinca. Istraživanje je pokazalo kako su žene religioznije od muškaraca (Schafer i sur., 2006; prema Bolen, 2010) Neki istraživači smatraju kako spol sam po sebi nije prediktor veće razine religioznosti, već spolne uloge. U svojem je istraživanju Thompson (1991; prema Bolen, 2010) tražio odgovor na pitanje je li razlika u religioznosti među muškarcima i ženama povezana s prihvaćenom spolnom ulogom pojedinca. Autor smatra kako muškarci mogu biti religiozni u jednakoj mjeri kao i žene samo ukoliko su više ženstveni nego muževni te kako onda žene s manje ili više feminiziranim pogledom na svijet mogu utjecati na razinu njihove religioznosti. Kako bi provjerili ove hipoteze, istraživači su kreirali anketu koja je mjerila religioznost i spol. Provedena je na 358 studenata. Rezultati su pokazali kako je orijentacija spola veći prediktor od samog spola. Međutim, autori su zaključili kako orijentacija spola može objasniti samo različite razine religioznosti među muškarcima i samo poneke razlike razina religioznosti među ženama. Miller i Hoffman navode (1995; prema Bolen, 2010) kako spolne razlike u religioznosti nisu podložne samo utjecajima prihvaćene ženske uloge submisivnosti, poslušnosti i brige, već i utjecajima pretpostavljenog rizika. Autori ističu kako vjerovanje u Boga ne košta pojedinca ništa, a može donijeti svojevrsnu korist ili nagradu, dok nevjerovanje u Boga može imati ultimativnu cijenu (npr. pakao). Stoga zaključuju kako nevjernici takvim ponašanjem preuzimaju više rizika te kako su žene manje sklone riskantnom ponašanju, što u konačnici znači da će biti religioznije od muškaraca.

9. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

9.1. Ciljevi, problemi i hipoteze istraživanja

9.1.1. Ciljevi

Temeljni cilj ovog diplomskog rada jest ispitivanje emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta građana urbanih područja grada Zagreba.

Specifični cilj rada odnosi se na utvrđivanje povezanosti emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta s religioznošću ispitanika.

9.1.2. Problemi

1. Postoji li povezanost između emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti?
2. Postoji li povezanost između kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti?
3. Postoji li povezanost između bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti?

9.1.3. Hipoteze

H1: Očekuje se da postoji povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti na način da se ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem i koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, osjećaju sigurnije i manje uznemireno u ispitivanim situacijama.

H2: Očekuje se da postoji povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti na način da će ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem i koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, procjenjivati manju vjerojatnost rizika da budu žrtvama ispitivanih kaznenih djela.

H3: Očekuje se da postoji povezanost bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti na način da će ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem i koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, poduzimati manje samozaštitnih ponašanja.

9.2. Metode istraživanja

9.2.1. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno u ožujku 2009. godine kao dio regionalnog istraživanja o osjećaju sigurnosti građana glavnih gradova država regije. U istraživanju su sudjelovale Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Slovenija, Srbija i Makedonija.

Istraživanje je provedeno intervjuiranjem ispitanika po domaćinstvima uz poštivanje precizno dogovorene procedure. Uzorkovanje je napravljeno po sljedećim stadijima:

1. izbor primarnih jedinica uzorka (urbane četvrti)
2. izbor jezgara (jedna jezgra ima 10 ispitanika; broj jezgri po gradskim četvrtima je prikazan u tablici 1)
3. izbor domaćinstava (svaki osmi stan, odnosno svaka šesta kuća)
4. izbor ispitanika (prvi nadolazeći rođendan).

Jezgre su označavale definiranu putanju kretanja ispitivača s precizno određenom početnom točkom i pravcem kretanja (lijeva strana).

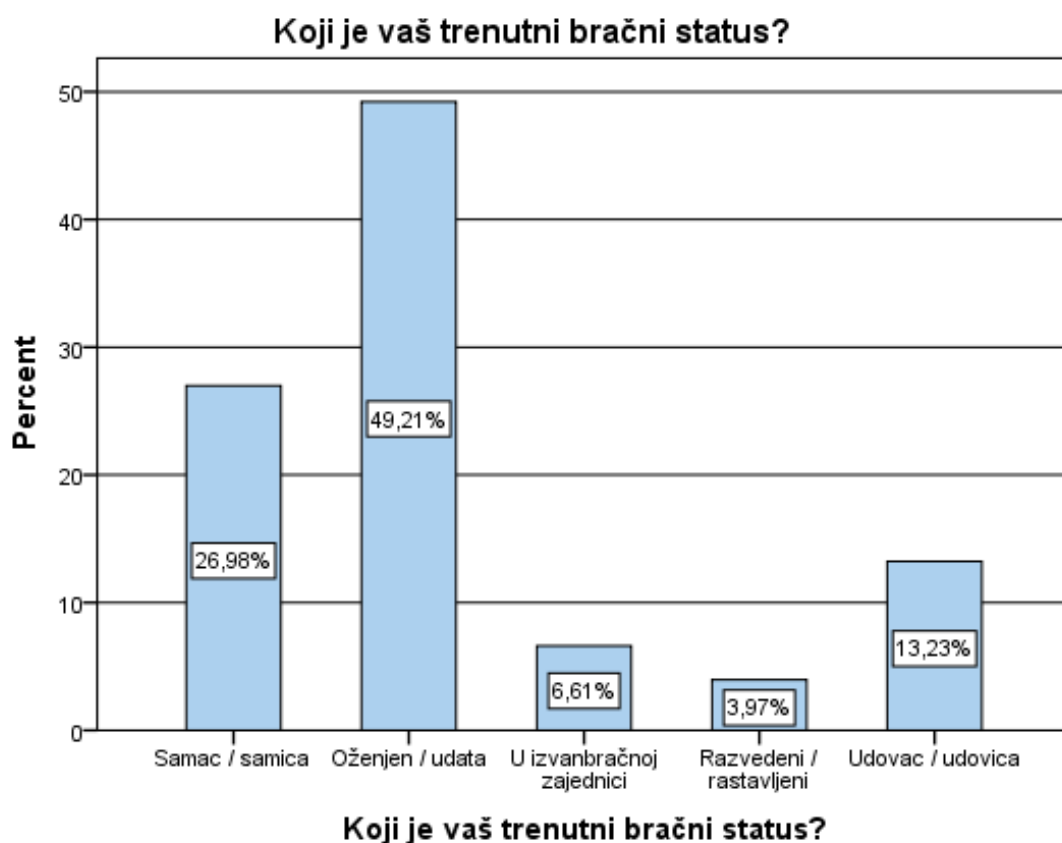
Tablica 1: Broj jezgi po gradskim četvrtima

PSU – gradska četvrt	Broj jezgri u svakom PSU
Črnomerec	2
Donja Dubrava	2
Donji Grad	2
Gornja Dubrava	3
Gornji Grad – Medveščak	2
Maksimir	3
Novi Zagreb – istok	4
Novi Zagreb – zapad	2
Peščenica – Žitnjak	4
Podsljeme	1
Podsused – Vrapče	2
Sesvete	2

Stenjevec	2
Trešnjevka – jug	4
Trešnjevka – sjever	3
Trnje	2
UKUPNO	40

9.2.2. Uzorak ispitanika

U ovom radu korišteni su podaci za hrvatski dio cjelokupnog uzorka koji čini 379 punoljetnih građana urbanih područja grada Zagreba. Raspon dobi ispitanika kreće se od 18 do 87 godina, dok je prosječna dob ispitanika 47 godina. U uzorku je 159 muškaraca (42%) i 220 žena (58%). Promatrajući trenutni bračni status ispitanika, rezultati pokazuju kako ih je najviše oženjeno/udano (49,2%).

Slika 1. Trenutni bračni status ispitanika

Najveći postotak ispitanika završio je četverogodišnju srednju školu (26,1%). Nakon toga, najviše ispitanika ima fakultetsko obrazovanje (25,6%), završenu trogodišnju srednju školu (13,7%) i višu školu (13,5%). Ispitujući položaj sudionika istraživanja na tržištu radne snage, dobiveni rezultati pokazuju kako je 39,95% zaposleno na neodređeno, a 32,54% na određeno radno vrijeme. Učenici i studenti čine 12,43% uzorka. 31,4% sudionika istraživanja bilo je žrtvom kaznenog djela.

9.2.3. Instrumentarij

Za potrebe istraživanja kreiran je upitnik koji sadržava više od 140 pitanja kojima su ispitivana sljedeća područja: kvaliteta života u susjedstvu, povjerenje u državne i društvene institucije, resursi za rješavanje teških situacija, osjećaj sigurnosti, procjena rizika, samozaštitna ponašanja, iskustvo s viktimizacijom, Van der Wurffove komponente straha od kriminaliteta, informacije o kriminalitetu i opći sociodemografski podatci koji, među ostalim, uključuju podatke o prisustvovanju vjerskim službama i vjerskom uvjerenju.

9.2.4. Uzorak varijabli

Za potrebe ovog diplomskog rada obrađuje se manji dio varijabli koji se odnosi na strah od kriminaliteta i religioznost ispitanika. Strah od kriminaliteta ispitivan je temeljem trodimenzionalnog koncepta straha od kriminaliteta. Kako je ranije spomenuto, trodimenzionalni koncept straha od kriminaliteta uključuje emocionalnu, kognitivnu i bihevioralnu komponentu.

Emocionalna komponenta odnosno osjećaj (ne)sigurnosti ispitanika, za potrebe ovog rada, istražuje se kroz dva pitanja. Prvo pitanje glasi: „Koliko sigurno se osjećate u Vašem susjedstvu kad ste sami noću?“, gdje su ispitanici trebali odgovoriti na skali od 1 do 4, pri čemu 1 znači jako sigurno, 2 prilično sigurno, 3 sigurno i 4 ugroženo. U drugom pitanju ispitanici su trebali procijeniti kako se osjećaju u ponuđenim situacijama (ulično razbojstvo, prevara, tjelesni napad/tučnjava, krađa, prostačko oslovljavanje na ulici i provala u stan) na skali od 1 do 5, pri čemu 1 znači jako uznemireno, a 5 nimalo uznemireno.

Kognitivna komponenta odnosno procjena rizika ispitanika u ovom se radu istražuje sljedećim pitanjem: „Molimo, ocijenite kolika je vjerojatnost da Vam se u sljedećih 12 mjeseci dogode sljedeće stvari: ulično razbojstvo, prevara, tjelesni napad/tučnjava, krađa, prostačko oslovljavanje na ulici i provala u stan“. Ispitanici moraju procijeniti na skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava vrlo vjerojatno, a 5 nemoguće.

Bihevioralna komponenta istraživana je pitanjem: „Ljudi poduzimaju različite sigurnosne radnje kako bi se zaštitili od kaznenih djela. Molim vas, recite koliko često vi poduzimate radnje takve vrste“. Na skali od 1 do 5 ispitanici su morali zaokružiti odgovor za sljedeće tvrdnje: izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove, pokušavam izbjeći neznance koje srećem noću, navečer izbjegavam korištenje sredstava javnog prijevoza, izbjegavam nošenje veće količine novca, noću izlazim iz stana samo ako je neophodno, uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti i nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti. Pri tome, 1 znači uvijek, a 5 nikad.

Dvije su kriterijske varijable istraživanja kojima je ispitana religioznost sudionika. Prva se odnosi na pitanje: „Koja od slijedećih fraza najbolje opisuje prirodu vašeg vjerskog uvjerenja?“. Ponudeni su odgovori: (1) niste vjernik, (2) liberalna religioznost, (3) umjereni religioznost, (4) konzervativna religioznost i (5) fundamentalistička religioznost. Druga se varijabla odnosi na pitanje: „Koliko često vi prisustvujete vjerskim službama? Je li to...“. Ispitanici su mogli odgovoriti: (1) jednom ili više puta dnevno, (2) jednom ili više puta tjedno, (3) jednom mjesečno, (4) nekoliko puta godišnje, (5) jednom godišnje i rjeđe i (6) nikad.

U svrhu postizanja ciljeva rada korištena je deskriptivna statistika te korelacijska analiza.

9.3. Rezultati

9.3.1. Emocionalna komponenta straha od kriminaliteta

Kako je ranije navedeno, emocionalna komponenta straha od kriminaliteta odnosi se prvenstveno na osjećaj sigurnosti građana grada Zagreba. Za potrebe ovog istraživanja promatrana su dva pitanja za ispitivanje osjećaja sigurnosti. Na pitanje „koliko sigurno se osjećate u Vašem susjedstvu kad ste sami noću?“, pri kojem je raspon odgovora bio od jako uznemireno do nimalo uznemireno, 39% ispitanika odgovorilo je da se osjeća prilično sigurno te 31% njih kako se osjeća sigurno. Vrlo sigurno se osjeća 24,1%, a tek 5,8% ispitanika se osjeća ugroženo hodajući noću u svom susjedstvu. Sljedeće pitanje odnosi se na osjećaj uznemirenosti u ispitivanim situacijama. Dobiveni rezultati nalaze se u tablici broj 2.

Tablica 2. Osjećaj uznemirenosti građana u ispitivanim situacijama

	N	Jako uznemireno	Prilično uznemireno	Srednje uznemireno	Malo uznemireno	Nimalo uznemireno	M	SD
Ulično razbojništvo	379	37,2 %	34%	16,4%	7,9%	4,5%	2,08	1,119
Prevara	379	24,5%	36,9%	22,2%	9,8%	6,6%	2,37	1,148
Tjelesni napad/tučnjava	379	53,6%	22,2%	10,8%	6,6%	6,9%	1,91	1,233
Krađa	379	37,5%	33,5%	17,4%	7,4%	4,2%	2,07	1,105
Prostačko oslovljavanje na ulici	379	20,8%	23,7%	21,9%	19,3%	14,2%	2,82	1,344
Provala u stan	379	64,1%	18,5%	7,1%	5%	5,3%	1,69	1,138

N – broj ispitanika; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Ono što se iz priloženoga može primijetiti jest kako provala u stan i tjelesni napad/tučnjava izazivaju najveći osjećaj uznemirenosti kod ispitanika, dok je prostačko oslovljavanje na posljednjem mjestu.

9.3.2. Kognitivna komponenta straha od kriminaliteta

Kognitivna se komponenta odnosi na procjenu rizika građana u slijedećih 12 mjeseci. Pitanje kojim smo spomenutu komponentu mjerili glasi: „Molimo, ocijenite kolika je vjerojatnost da Vam se u slijedećih 12 mjeseci dogode slijedeće stvari“. Raspon odgovora kretao se od vrlo vjerojatno do nemoguće. Rezultati su prikazani u tablici broj 3.

Tablica 3. Procjena rizika građana

	N	Vrlo vjerojatno	Prilično vjerojatno	Srednje vjerojatno	Malo vjerojatno	Nemoguće	M	SD
Ulično razbojništvo	379	6,1%	7,1%	25,1%	52,8%	9%	3,51	0,969
Prevara	378	8,2%	16,1%	26,5%	40,7%	8,5%	3,25	1,084
Tjelesni napad/tučnjava	379	5,5%	7,4%	24%	52%	11,1%	3,56	0,975
Krađa	379	8,7%	17,7%	33,2%	35,6%	4,7%	3,10	1,032
Prostačko oslovljavanje na ulici	378	21,4%	26,2%	22,8%	24,1%	5,6%	2,66	1,213
Provala u stan	378	5,3%	9,8%	25,7%	48,1%	11,1%	3,50	0,994

N – broj ispitanika; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Zanimljivo je kako ispitanici najčešće procjenjuju da je mala ili gotovo nikakva vjerojatnost da im se u slijedećih 12 mjeseci dogodi provala u stan ili tjelesni napad, a ipak iskazali su kako se zbog tih situacija osjećaju najviše uznemireno. Nakon toga slijedi procjena male vjerojatnosti uličnog razbojništva i prevare. Građani procjenjuju kako je najveća vjerojatnost (21,4%) da će doživjeti prostačko oslovljavanje na ulici.

9.3.3. Bihevioralna komponenta straha od kriminaliteta

Bihevioralna komponenta odnosi se na samozaštitna ponašanja ljudi. Ona je istraživana ovim pitanjem: „Ljudi poduzimaju određene sigurnosne radnje kako bi se zaštitili od kaznenih djela. Molim vas, recite koliko često vi poduzimate radnje takve vrste“. Odgovori su se kretali od uvijek do nikad, a rezultati su prikazani u tablici broj 4.

Tablica 4. Samozaštitna ponašanja građana sa svrhom zaštite od kaznenih djela

	N	Uvijek	Često	Ponekad	Rijetko	Nikad	M	SD
Izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove	377	17,8%	18,3%	24,4%	19,6%	19,9%	3,06	1,374
Pokušavam izbjeći neznance koje srećem noću	377	33,2%	18%	18%	16,4%	14,3%	2,61	1,448
Navečer izbjegavam korištenje sredstava javnog prijevoza	376	21%	12,2%	15,2%	18,6%	33%	3,30	1,544
Izbjegavam nošenje veće količine novca	375	47,2%	20,5%	12,8%	8,3%	11,2%	2,16	1,385

Noću izlazim iz stana samo ako je neophodno	377	37,7%	9,8%	19,2%	18,3%	18%	2,69	1,556
Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	377	4%	2,4%	4,5%	10,9%	78,2%	4,57	0,979
Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti	377	28,9%	20,4%	15,6%	11,7%	23,3%	2,80	1,542

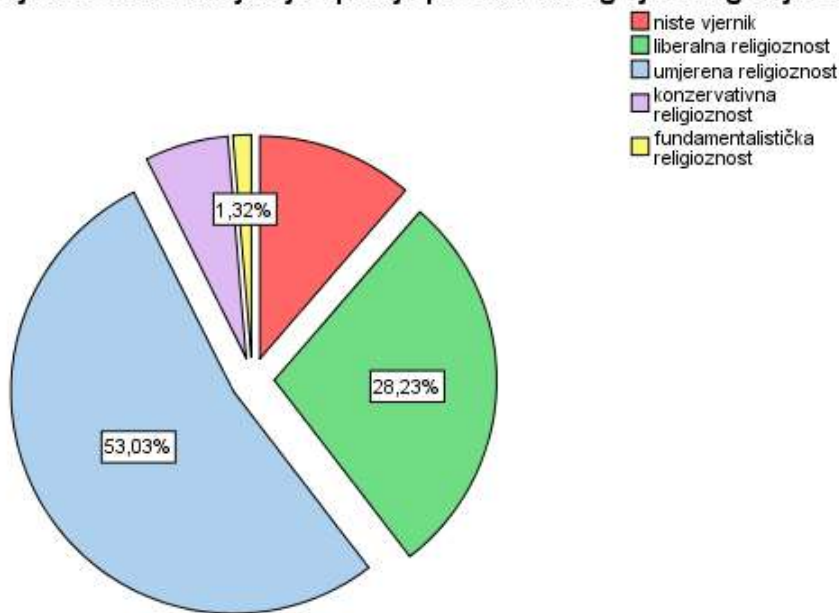
N – broj ispitanika; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Ispitanici najčešće primjenjuju izbjegavanje nošenja veće količine novca (47,2%), izlaženje iz stana noću samo ukoliko je neophodno (37,7%) te izbjegavanje neznanaca noću (33,2%). Većina ispitanika (78,2%) gotovo nikad ne nosi nešto čime se može obraniti. Ovi rezultati navode na razmišljanje kako će građani u većem dijelu koristiti pasivne metode samozaštite.

9.3.4. Religioznost

Kako je ranije u radu spomenuto, religioznost je ispitivana dvama pitanjima koja se odnose na vjersko uvjerenje ispitanika te njegovu učestalost prisustvovanja vjerskim službama. Na pitanje: „Koja od slijedećih fraza najbolje opisuje prirodu vašeg vjerskog uvjerenja“ odgovori su stupnjevani od *niste vjernik* do *fundamentalistička religioznost*. Dobiveni rezultati prikazani su na slici broj 2.

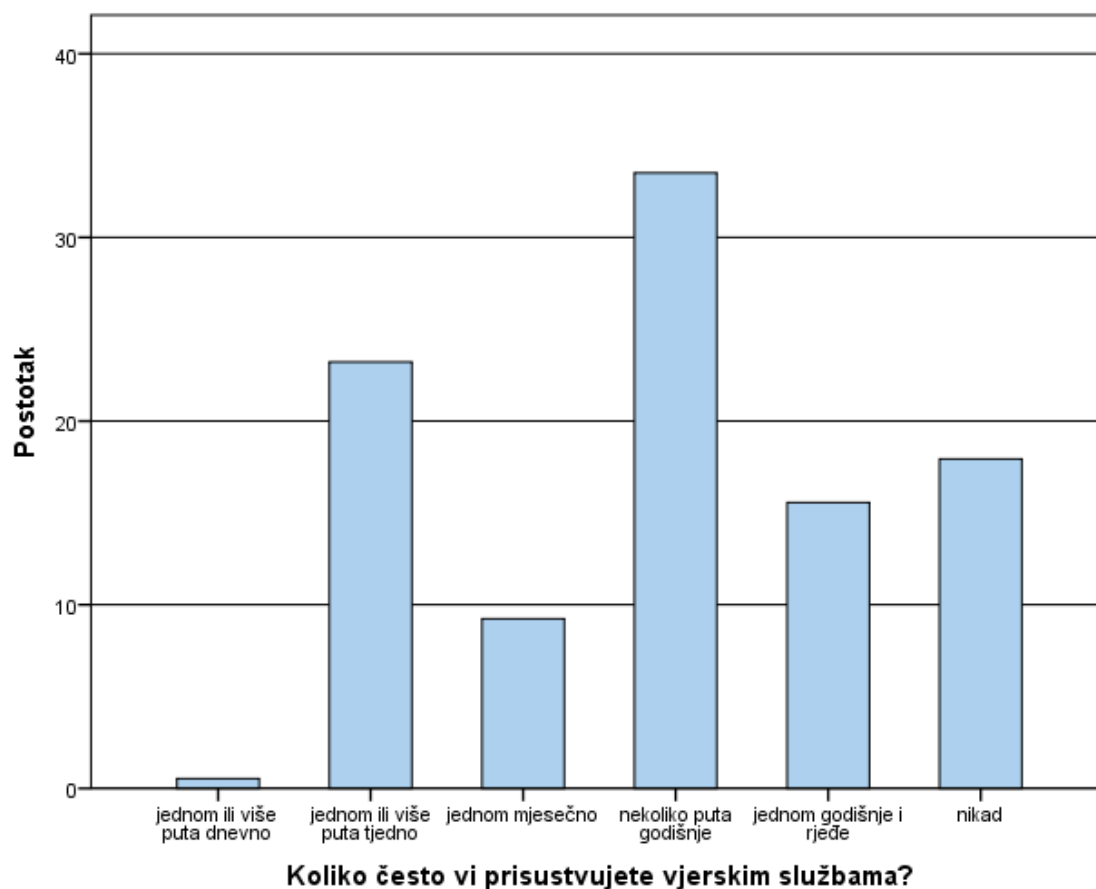
Koja od slijedećih fraza najbolje opisuje prirodu vašeg vjerskog uvjerenja

Slika 2. Priroda vjerskog uvjerenja građana

Rezultati pokazuju kako je više od polovine ispitanika (53,03%) umjereno religiozno, dok se 28,23% ispitanika smatra liberalno vjericima. Najmanji je postotak (1,32%) fundamentalističkih vjernika. Odgovor *niste vjernik* zaokružilo je 11,3% ispitanika.

Drugo pitanje vezano uz religioznost glasilo je: „Koliko često vi prisustvujete vjerskim službama? Je li to...“. Ponuđeni su odgovori stupnjevani od jednom ili više puta dnevno, preko jednom mjesečno, do nikad. Dobiveni rezultati prikazani su na slici broj 3.

Slika 3. Učestalost prisustvovanja ispitanika vjerskim službama

Najviše ispitanika vjerskim službama prisustvuje nekoliko puta godišnje (33,5%) te nakon toga (23,2%) jednom ili više puta tjedno. Za odgovor nikad odlučilo se 17,9% ispitanika, dok je 15,6% njih reklo da vjerskim službama prisustvuje jednom godišnje ili rjeđe. Najmanji postotak ispitanika (0,5%) izjasnio se kako vjerskim službama prisustvuje jednom ili više puta dnevno.

9.3.5. Povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

Rezultati pokazuju kako nema statistički značajne povezanosti između osjećaja sigurnosti ispitanika i njihove religioznosti. U odnosu na kriterijsku varijablu vjerskog uvjerenja, dobivena je statistički značajna negativna povezanost sa svim ispitivanim situacijama. Dakle, ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem, osjećat će se više uznemireno u situacijama uličnog razbojništva, prevare, tjelesnog napada/tučnjave, krađe, prostačkog oslovljavanja na

ulici i provale u stan. Najveća statistička razlika postignuta je na varijablama ulične pljačke, prevare i krađe, što je interpretirano na način da što su vjerska uvjerenja ispitanika izraženija na način da vjeruju u postojanje nečeg većeg, to će se više uznemireno osjećati u ranije spomenutim situacijama.

U odnosu na kriterijsku varijablu učestalosti prisustvovanja vjerskim službama nije dobivena statistički značajna povezanost sa sljedećim ispitivanim situacijama: tjelesni napad/tučnjava, prostačko oslovljavanje na ulici i provala u stan. Dokazano je da će se ispitanici osjećati više uznemireno u situacijama uličnog razbojništva, prevare i krađe ukoliko češće prisustvuju vjerskim službama.

Tablica 5. Povezanost emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

	Osjećaj sigurnosti	Ulično razbojništvo	Prevara	Tjelesni napad/tučnjava	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Vjersko uvjerenje	r = 0,47 p = 0,36	r = - 0,145 p = 0,05	r = - 0,132 p = 0,010	r = - 0,103 p = 0,045	r = - 0,178 p = 0,000	r = - 0,169 p = 0,001	r = -0,17 p = 0,001
Učestalost prisustvovanja vjerskim službama	r = - 0,048 p = 0,352	r = 0,142 p = 0,006	r = 0,123 p = 0,017	r = 0,079 p = 0,127	r = 0,133 p = 0,009	r = 0,079 p = 0,124	r = 0,079 p = 0,126

r = Pearsonov koeficijent korelacije

p = značajnost korelacije

9.3.6. Povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

Na temelju ispitivanja povezanosti kognitivne komponente straha od kriminaliteta odnosno procjene rizika ispitanika i religioznosti, zaključeno je kako nema statistički značajne povezanosti u odnosu ni na jednu kriterijsku varijablu. Rezultati su prikazani u tablici broj 6.

Tablica 6. Povezanost kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

	Ulično razbojništvo	Prevara	Tjelesni napad/tučnjava	Krađa	Prostačko oslovljavanje na ulici	Provala u stan
Vjersko uvjerenje	r = - 0,39 p = 0,451	r = 0,13 p = 0,808	r = - 0,49 p = 0,338	r = - 0,56 p = 0,276	r = - 0,03 p = 0,951	r = - 0,73 p = 0,156
Učestalost prisustvovanja vjerskim službama	r = 0,087 p = 0,091	r = 0,95 p = 0,65	r = 0,59 p = 0,253	r = 0,13 p = 0,797	r = - 0,06 p = 0,90	r = 0,55 p = 0,282

r = Pearsonov koeficijent korelacije

p = značajnost korelacije

9.3.7. Povezanost bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

Imajući u vidu kriterijsku varijablu vjerskog uvjerenja, u odnosu na tvrdnje: „Izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove“, „Pokušavam izbjeći neznance koje srećem noću“ i „Noću izlazim samo ako je neophodno“, pronađena je statistički značajna negativna povezanost. Primijećeno je kako ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem češće koriste navedena ponašanja. Nema statistički značajne povezanosti između varijable vjerskog uvjerenja i ostalih ispitivanih ponašanja.

U odnosu na varijablu učestalosti prisustvovanja vjerskim službama, statistički značajna pozitivna povezanost pronađena je samo s tvrdnjom „Izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove“. Dakle, ispitanici koji češće prisustvuju vjerskim službama, češće izbjegavaju određena mjesta. Rezultati su prikazani u tablici broj 7.

Tablica 7. Povezanost bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti

	Vjersko uvjerenje	Učestalost prisustvovanja vjerskim službama
Izbjegavam određene ulice, kvartove i parkove	r = - 0,149 p = 0,004	r = 0,143 p = 0,005
Pokušavam izbjeći neznance koje srećem noću	r = - 0,104 p = 0,044	r = 0,64 p = 0,214
Navečer izbjegavam korištenje javnog prijevoza	r = - 0,054 p = 0,295	r = 0,018 p = 0,726
Izbjegavam nošenje veće količine novca	r = - 0,075 p = 0,147	r = - 0,007 p = 0,886
Noću izlazim iz stana samo ako je neophodno	r = - 0,187 p = 0,000	r = 0,61 p = 0,24
Uvijek nosim nešto čime se mogu obraniti	r = - 0,44 p = 0,394	r = 0,006 p = 0,911
Nastojim da moj stan ne izgleda prazno za vrijeme moje odsutnosti	r = 0,003 p = 0,956	r = 0,18 p = 0,723

r = Pearsonov koeficijent korelacije

p = značajnost korelacije

9.3.8. Indeksne varijable

Sa svrhom postizanja potpunijih i preglednijih rezultata istraživanja napravljene su indeksne varijable svake komponente straha od kriminaliteta i religioznosti na način da su sve varijable određene komponente zbrojene u jednu varijablu i potom stavljene u međusobnu korelaciju. Nije pronađena statistički značajna povezanost ni na jednoj varijabli. Rezultati su prikazani u tablici broj 8.

Tablica 8. Povezanost indeksnih varijabli emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente straha od kriminaliteta s indeksom varijablom religioznosti.

	Religioznost
Emocionalna komponenta	r = 0,025 p = 0,626
Kognitivna komponenta	r = 0,048 p = 0,356
Bihevioralna komponenta	r = - 0,014 P = 0,785

r = Pearsonov koeficijent korelacije

p = značajnost korelacije

9.4. Rasprava

Istraživanja povezanosti straha od kriminaliteta i religioznosti nisu u velikoj mjeri zastupljena u postojećoj literaturi. Na temelju proučavanja iste, postavljene su hipoteze ovog istraživanja.

H1 hipoteza odnosi se na emocionalnu komponentu straha od kriminaliteta i njome je pretpostavljeno da će se ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem te koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, osjećati sigurnije i manje uznemireno u ispitivanim situacijama. Lotz navodi (1979; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) kako je religioznost povezana s povećanom zabrinutošću oko kriminaliteta, dok Mohammed, Saridakis i Sookram (2009; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) navode kako je veći strah od kriminaliteta prisutan kod pripadnika neke religije. Takvi rezultati slažu se s rezultatima ovog istraživanja. Istraživanjem je utvrđeno kako nema značajne statističke povezanosti između osjećaja sigurnosti i religioznosti. Međutim, utvrđeno je kako izraženije vjersko uvjerenje i učestalije prisustvovanje vjerskim službama povećava osjećaj uznemirenosti građana u ispitivanim

situacijama. Među indeksnim varijablama emocionalne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti nije pronađena statistički značajna razlika te na osnovu navedenih rezultata moguće je zaključiti kako je H1 hipoteza odbačena.

H2 hipoteza odnosi se na kognitivnu komponentu straha od kriminaliteta i njome je pretpostavljeno da će ispitanici s čvršćim vjerskim uvjerenjem te koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, procjenjivati manju vjerojatnost rizika da budu žrtvama ispitivanih kaznenih djela. Rezultati su pokazali kako nema statistički značajne povezanosti ni na jednoj varijabli, uključujući indeksne varijable kognitivne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti, čime je H2 hipoteza odbačena. Ti se rezultati podudaraju s rezultatima istraživanja O'Mahonya i Quinna (1999; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011). Rezultati njihova istraživanja pokazuju kako individualni čimbenici, poput religije pojedinca, ne utječu značajno na strah od kriminaliteta. Bolen (2010) u svom istraživanju također navodi kako religioznost nije povezana ni s jednom od ispitivanih varijabli koje se odnose na strah od kriminaliteta.

H3 hipoteza odnosi se na bihevioralnu komponentu straha od kriminaliteta. Ona pretpostavlja kako će ispitanici s čvršćim vjerskim uvjerenjem te koji učestalije prisustvuju vjerskim službama, poduzimati manje samozaštitnih ponašanja. Sacco i Nakhie (2001; prema Matthews, Johnson i Jenks, 2011) svojim su istraživanjem dobili rezultate koji upućuju na to da su vjernici u odnosu na nevjernike više aktivni u bihevioralnoj komponenti straha od kriminaliteta. Ovim istraživanjem to je potvrđeno. Naime, iako među indeksnim varijablama bihevioralne komponente straha od kriminaliteta i religioznosti nije pronađena statistički značajna razlika, na pojedinačnim varijablama rezultati su pokazali kako ispitanici s izraženijim vjerskim uvjerenjem češće primjenjuju određena samozaštitna ponašanja, misleći pritom na izbjegavanje određenih mjesta, izbjegavanje stranaca i izlaženje noću ukoliko nije neophodno. Uz to, rezultati pokazuju kako ispitanici koji češće prisustvuju vjerskim službama, češće izbjegavaju određena mjesta, što dovodi do zaključka kako je H3 hipoteza također odbačena.

10. ZAKLJUČAK

Strah od kriminaliteta i religioznost dva su važna konstrukta zato što mogu imati značajan utjecaj na život pojedinca. Strah od kriminaliteta, pod vidom tog utjecaja, poprima negativnu, a religioznost pozitivnu konotaciju. Istraživanja straha od kriminaliteta bitna su kako bi se dodatno razjasnile komponente konstrukta straha od kriminaliteta, njegove posljedice te kako bi se smanjio njihov utjecaj i otkrila daljnja područja djelovanja za preventivne aktivnosti s ciljem poboljšanja kvalitete čovjekova života. Iako je saznanje značaja istraživanja na tu temu sasvim jasno, rijetki istraživači su uzeli u razmatranje mogućnost međusobnog utjecaja religioznosti i straha od kriminaliteta, što dovodi do manjka istraživanja te teme u literaturi. Iako Vanderveen (2008, prema Huđek, 2011) ističe kako svođenje kompleksnog pojma straha od kriminaliteta na dijelove, koji se istražuju tumače zasebno, dovodi do netočnih zaključaka, činjenica je kako ti netočni zaključci mogu biti poticaj daljnjem istraživanju teme.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost straha od kriminaliteta i religioznosti. Greve (1998; prema Voloder Hari, 2012) navodi kako bi se strah od kriminaliteta trebao konceptualizirati kao „set međuodnosa kognicije, emocija i ponašanja“, što je u ovom istraživanju rezultiralo sagledavanjem straha od kriminaliteta kao trodimenzionalnog konstrukta. Iako su sve hipoteze odbačene, zapažena je određena povezanost straha od kriminaliteta i religioznosti. Pri interpretiranju istraživanja, važno je pažnju usmjeriti na njegova metodološka ograničenja. Naime, u anketi se religioznost mjeri izraženošću vjerskog uvjerenja i učestalošću odlaska na vjerske obrede. Imajući na umu kako je pri ispitivanju konstrukt religioznosti bio sporedan, postavlja se pitanje mogućnosti bolje operacionalizacije tog konstrukta. Svakako bi valjalo provesti istraživanje s drugačije osmišljenim varijablama i usporediti s rezultatima ranijih istraživanja.

Ovim su istraživanjem dobivena određena saznanja na području povezanosti religioznosti i straha od kriminaliteta koja bi mogla potaknuti daljnja istraživanja na tu temu.

11. LITERATURA

- Bedenbaugh, C. (2003). Measuring fear of crime on campus: A study of an urban University. Magistarski rad. Louisiana State University, The Department of Sociology.
- Bodford, J. E. & Hussong, A. M. (2013). Moderators of the relationship between religiosity and alcohol use in college students. *Journal of Psychology and Theology*, 41(1), 78-93.
- Bolen, J. (2010). Religiosity and fear of crime. Magistarski rad. Boise State University, Criminal Justice.
- Brody, G. H., Gibbons X. F., Landor, A., Simons, G. L. & Simons, L. R. (2011). The Role of Religiosity in the Relationship Between Parents, Peers and Adolescent Risky Sexual Behavior. *J Youth Adolescence*, 40, 296–309.
- Doležal, D. (2009). Razumijevanje straha od kriminaliteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 1-14.
- Glasnović Gjoni, V. (2006). Strah od kriminaliteta: Obilježja spola i dobi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13(1), 171-178.
- Greblo, Z. (2004). Religioznost, obiteljski čimbenici i zloupotreba droga kod adolescenata. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju.
- Holloway, W. & Jefferson, T. (2013). *Doing Qualitative Research Differently: A Psychosocial Approach*, Second Edition. Open University, UK & University of Keele, UK. SAGE Publications Ltd.
- Hudek, F. (2011). Van der Wurffov model straha od kriminaliteta. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Immerzel, T. & Van Tubergen, F. (2013). Religion as reassurance? Testing the insecurity theory in 26 European countries. *European Sociological Review*, 29(2), 359-372.
- Matthews, T., Johnson, L. M. & Jenks, C. (2011). Does Religious Involvement Generate or Inhibit Fear of Crime? *Religions*, 2, 485-503.

Milić, M. (2011). Psihologija religije. Dostupno na:

<http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.djkbf.unios.hr%2F~mzigman%2Fskripte%2FII.%2520Semestar%2FPsihologija%2520religije%2FPsihologija%2520religije.docx&ei=tCEMVKuvF-b07AbyloDgBQ&usg=AFQjCNHvWnTY7caWLC3vdbpX-tJNIFWceg>.

Pivčević, T. (2005). Konstrukcija upitnika religioznosti za pripadnike katoličke vjeroispovijesti i provjera nekih njegovih mjernih karakteristika. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju.

Rader, N. E., May, D. C. & Goodrum, S. (2007). An empirical assessment of the “threat of victimization“: considering fear of crime, perceived risk, avoidance and defensive behaviors. *Sociological Spectrum*, 27, 475-505.

Rakić, A. (2010). Strah od kriminaliteta. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Spivak, A., Fukushima, M., Kelly, M. S. & Sanford Jenson, T. (2011). Religiosity, delinquency and the deterrent effects of informal sanctions. *Deviant Behavior*, 32, 677-711.

Šakić, M. (2010). Strah od kriminaliteta među studentima i neke njegove odrednice. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Voloder Hari, N. (2012). Osjećaj sigurnosti, percepcija viktimizacije i samozaštitna ponašanja stanovnika grada Zagreba. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Warr, M. (2000). Fear of crime in the United States: Avenues for research and policy. *Criminal Justice*, 4, 451-489.

Wynne, T. (2008). An Investigation into the Fear of Crime: Is there a link between the fear of crime and the likelihood of victimisation? *Internet Journal of Criminology*. Dostupno na: <http://www.internetjournalofcriminology.com/Wynne%20-%20Fear%20of%20Crime.pdf>.